CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 4 februarie 2014[1]

Cauza C-165/14

Alfredo Rendón Marín

împotriva

Administración del Estado

[cerere de decizie preliminară formulată de

Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania)]

„Cetățenia Uniunii — Articolele 20 TFUE și 21 TFUE — Directiva 2004/38/CE — Drept de ședere al unui resortisant al unui stat terț care are antecedente penale — Tată care exercită în exclusivitate autoritatea părintească cu privire la doi copii minori, cetățeni ai Uniunii — Primul copil, resortisant al statului membru de reședință — Al doilea copil, resortisant al unui alt stat membru, dar care a locuit întotdeauna în statul respectiv — Legislație națională care exclude acordarea unui permis de ședere acestui ascendent ca urmare a antecedentelor sale penale — Refuz de acordare a dreptului de ședere care poate determina plecarea copiilor minori de pe teritoriul Uniunii Europene — Admisibilitate — Existența unui drept de ședere în temeiul jurisprudenței Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) și Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124)”

și

Cauza C-304/14

Secretary of State for the Home Department

împotriva

CS

[cerere de decizie preliminară formulată de

Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London

1 — Limba originală: franceza.

„(Tribunalul Superior [Divizia imigrare și azil] din Londra, Regatul Unit)] — Cetățenia Uniunii — Articolul 20 TFUE — Resortisant al unui stat terț care are în întreținere un copil minor, cetățean al Uniunii — Drept de ședere permanentă în statul membru al cărui resortisant este copilul — Condamnări penale ale părintelui — Decizie de îndepărtare a părintelui, care determină îndepărtarea indirectă a minorului — Motive imperative de siguranță publică”

Cuprins

I – Introducere 3

II – Cadrul juridic 4

A – CEDO 4

B – Dreptul Uniunii 4

1. Carta 4

2. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene 5

3. Directiva 2004/38 5

C – Reglementarea din Regatul Unit 7

D – Dreptul spaniol 8

III – Situațiile de fapt de la originea litigiilor principale și întrebările preliminare 9

A – Cauza C-165/14 9

B – Cauza C-304/14 10

IV – Procedurile în fața Curții 11

V – Analiză 12

A – Cu privire la competența Curții în cauza C-165/14 12

B – Cu privire la fond în cauzele C-165/14 și C-304/14 14

1. Particularitățile cauzelor 15

2. Observații introductive 16

a) Cu privire la principiul atribuirii competențelor în domeniul dreptului imigrării 17

b) Cu privire la tipurile de drept de ședere acordate de Curte membrilor familiei unui cetățean al Uniunii 17

3. Cu privire la dreptul de ședere acordat membrilor familiei unui cetățean al Uniunii în statul gazdă: analiza situației domnului Rendón Marín și a fiicei sale în cadrul Directivei 2004/38 18

a) Aplicabilitatea Directivei 2004/38 în privința situației domnului Rendón Marín și a fiicei sale 19

b) Incidența antecedentelor penale în privința recunoașterii unui drept de ședere derivat având în vedere articolele 27 și 28 din Directiva 2004/38 20

c) Concluzie intermediară în cauza C-165/14 22

4. Cu privire la dreptul de ședere acordat membrilor familiei unui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii: analiza situației domnului Rendón Marín și a copiilor săi și a situației lui CS și a copilului său 23

a) Cetățenia Uniunii în jurisprudența Curții 23

b) Cu privire la respectarea de către legislațiile naționale a dreptului de ședere al cetățenilor Uniunii 28

5. Cu privire la posibilitatea introducerii de limitări în privința unui drept de ședere derivat care decurge direct din articolul 20 TFUE 32

a) Întinderea noțiunii de ordine publică și a noțiunii de siguranță publică în ceea ce privește un drept de ședere care decurge din articolul 20 TFUE 32

b) Analiza excepției de ordine publică sau de siguranță publică invocată de guvernul Regatului Unit 35

c) Concluzie intermediară privind cauza C-165/14 38

d) Concluzie intermediară privind cauza C-304/14 38

VI – Concluzie 38

I – **Introducere**

1. Întrebările adresate de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) și de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Tribunalul Superior (Divizia imigrare și azil) din Londra, Regatul Unit] se referă, în esență, la interpretarea articolului 20 TFUE și la domeniul de aplicare al acestei dispoziții, fie în lumina Hotărârilor Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) și Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), fie numai în lumina Hotărârii Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124). Cadrul factual al acestor cauze privește resortisanți ai unui stat terț cărora li s-a notificat un refuz de acordare a unui permis de ședere sau o decizie de expulzare din statul membru de reședință și de cetățenie al copiilor lor de vârstă fragedă, cetățeni ai Uniunii, care se află în îngrijirea lor. Aceste decizii riscă să îi priveze pe copiii respectivi de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor de cetățeni ai Uniunii. Acest risc decurge din măsurile naționale adoptate împotriva părinților în cauză, resortisanți ai unui stat terț, ca urmare a antecedentelor penale ale acestora.

2. Prin urmare, prezentele trimiteri preliminare vor determina Curtea să examineze mai întâi problema dacă situațiile în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. În cazul unui răspuns afirmativ la această întrebare, Curtea va fi apoi pusă în situația de a stabili incidența unor antecedente penale asupra recunoașterii unui drept de ședere derivat întemeiat pe Directiva 2004/38/CE[2]. În sfârșit, Curtea va avea ocazia să se pronunțe cu privire la posibilitatea de a introduce limitări ale unui drept de ședere care decurge în mod direct din articolul 20 TFUE și, prin urmare, asupra întinderii noțiunii de ordine publică sau de siguranță publică în situații precum cele în discuție în litigiile principale.

II – **Cadrul juridic**

A – *CEDO*

3. Articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), prevede:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și libertăților altora.”

B – *Dreptul Uniunii*

1. Carta

4. Potrivit articolului 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), intitulat „Respectarea vieții private și de familie”:

„Orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a secretului comunicațiilor”.

5. Articolul 52 din cartă, intitulat „Întinderea și interpretarea drepturilor și principiilor”, prevede la alineatul (1):

„Orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților recunoscute prin prezenta cartă trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.”

2 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO L 158, p. 77, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

2. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

6. Articolul 20 alineatul (1) TFUE instituie cetățenia Uniunii și prevede că este cetățean al Uniunii „orice persoană care are cetățenia unui stat membru”. În conformitate cu articolul 20 alineatul (2) litera (a) TFUE, cetățenii Uniunii au „dreptul de liberă circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre”.

7. Articolul 21 alineatul (1) TFUE adaugă că acest drept se acordă „sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratate și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării acestora”.

3. Directiva 2004/38

8. Sub titlul „Definiții”, articolul 2 din Directiva 2004/38 prevede:

„În sensul prezentei directive:

(1) prin «cetățean al Uniunii» se înțelege orice persoană având cetățenia unui stat membru;

(2) prin «membru de familie» se înțelege:

[…]

(d) ascendenții direcți care se află în întreținere și cei ai soțului sau ai partenerului, conform definiției de la litera (b);

(3) prin «stat membru gazdă» se înțelege statul membru în care se deplasează un cetățean al Uniunii în scopul de a-și exercita dreptul la liberă circulație și ședere.”

9. Articolul 3 din Directiva 2004/38, intitulat „Destinatarii”, prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.

(2) Fără a aduce atingere vreunui drept individual de liberă circulație și ședere pe care persoanele în cauză îl pot avea în nume propriu, statul membru gazdă facilitează, în conformitate cu legislația sa internă, intrarea și șederea următoarelor persoane:

(a) orice alți membri de familie, indiferent de cetățenia lor, care nu se încadrează în definiția de la articolul 2 punctul 2 și care, în țara din care au venit, se află în întreținerea sau sunt membri ai gospodăriei cetățeanului Uniunii care beneficiază de dreptul de ședere cu titlu principal […]

[…]

Statul membru gazdă întreprinde o examinare amănunțită a situației personale și justifică refuzul acordării dreptului de intrare sau ședere acestor persoane.”

10. Articolul 7 din Directiva 2004/38, intitulat „Dreptul de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni”, prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:

(a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau

(b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă sau,

(c) […]

— dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă […] că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere sau

(d) sunt membri de familie care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii care îndeplinește el însuși condițiile menționate la literele (a), (b) sau (c).

(2) Dreptul de ședere prevăzut la alineatul (1) se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru, în cazul în care însoțesc ori se alătură cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, cu condiția ca cetățeanul Uniunii să îndeplinească condițiile menționate la alineatul (1) literele (a), (b) sau (c).”

11. Articolul 27 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/38 prevede:

„(1) Sub rezerva dispozițiilor prezentului capitol, statele membre pot restrânge libertatea de circulație și de ședere a cetățenilor Uniunii și a membrilor lor de familie, indiferent de cetățenie, pentru motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică. Aceste motive nu pot fi invocate în scopuri economice.

(2) Măsurile luate din motive de ordine publică sau siguranță publică respectă principiul proporționalității și se întemeiază exclusiv pe conduita persoanei în cauză. Condamnările penale anterioare nu pot justifica în sine luarea unor asemenea măsuri.

Conduita persoanei în cauză trebuie să constituie o amenințare reală, prezentă și suficient de gravă la adresa unui interes fundamental al societății. Nu pot fi acceptate motivări care nu sunt direct legate de caz sau care sunt legate de considerații de prevenție generală.”

12. Articolul 28 din Directiva 2004/38 prevede:

„(1) Înainte de a lua o decizie de expulzare de pe teritoriul său din motive de ordine publică sau siguranță publică, statul membru gazdă ia în considerare diverși factori precum durata șederii individului respectiv pe teritoriul său, vârsta acestuia, starea lui de sănătate, situația sa familială și economică, integrarea sa socială și culturală în statul membru gazdă și legăturile sale cu țara de origine.

(2) Statul membru gazdă nu poate lua o decizie de expulzare împotriva unui cetățean al Uniunii sau a membrilor familiei sale, indiferent de cetățenie, care au dobândit dreptul de ședere permanentă pe teritoriul său, cu excepția cazurilor în care există motive imperative de ordine publică sau siguranță publică.

(3) Nu se poate lua o decizie de expulzare împotriva cetățenilor Uniunii, indiferent de cetățenia acestora, cu excepția cazului în care decizia se bazează pe motive imperative de siguranță publică definite de statele membre, dacă aceștia:

(a) și-au avut reședința în statul membru gazdă în cei zece ani anteriori sau

(b) sunt minori, cu excepția cazului în care expulzarea este în interesul copilului, în conformitate cu Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, încheiată la 20 noiembrie 1989.”

C – *Reglementarea din Regatul Unit*

13. În temeiul articolului 32 alineatul (5) din Legea din 2007 privind frontierele („UK Borders Act 2007”, denumită în continuare „Legea privind frontierele”), în cazul în care o persoană care nu este cetățean britanic este recunoscută ca fiind vinovată în Regatul Unit de săvârșirea unei infracțiuni și este condamnată la pedeapsa închisorii de cel puțin 12 luni, Secretary of State for the Home Department (ministrul de interne al Regatului Unit, denumit în continuare „ministrul de interne”) trebuie să adopte o decizie de expulzare în privința sa. Este vorba despre o obligație.

14. Pe baza articolului 33 din Legea privind frontierele, această obligație nu ia naștere în cazul în care îndepărtarea, în temeiul deciziei de expulzare, a persoanei condamnate:

„(a) ar încălca drepturile de care beneficiază o persoană în temeiul [CEDO] sau

(b) ar încălca obligațiile care revin Regatului Unit în temeiul Convenției [privind refugiații] [3] sau

(c) ar încălca drepturile condamnatului, astfel cum sunt recunoscute de tratatele Uniunii Europene.”

15. Potrivit Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, sunt relevante pentru prezenta cauză unele dispoziții din Regulamentul din 2006 privind imigrarea (Spațiul Economic European) [Immigration (European Economic Area) Regulations 2006], astfel cum a fost modificat în anul 2012 (denumit în continuare „Regulamentul privind imigrarea”).

16. Articolul 15A alineatul (4A) din Regulamentul privind imigrarea conferă efect Hotărârii Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124). O persoană care îndeplinește criteriile prevăzute la articolul 15A alineatul (4A) beneficiază de „un drept derivat de ședere în Regatul Unit”. Cu toate acestea, articolul 15A alineatul (9) prevede că o persoană care ar beneficia în mod normal de un drept de ședere derivat în special în temeiul dispozițiilor prevăzute la alineatul (4A) nu beneficiază totuși de acest drept „atunci când [ministrul de interne] a adoptat o decizie în temeiul articolului [19 alineatul (3) litera (b), al articolului 20 alineatul (1) sau al articolului 20A alineatul (1)]”.

17. În temeiul articolului 20 alineatul (1) din Regulamentul privind imigrarea, ministrul de interne poate refuza să elibereze, poate revoca sau poate refuza să reînnoiască un certificat de înregistrare, un document care atestă șederea permanentă sau un permis de ședere permanentă „dacă refuzul sau revocarea sunt justificate de motive de ordine publică, de siguranță publică sau de sănătate publică”.

3 — Convenție semnată la Geneva la 28 iulie 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, p. 150, nr. 2545 (1954)].

18. Pe baza articolului 20 alineatul (6) din Regulamentul privind imigrarea, o astfel de decizie trebuie adoptată în conformitate cu articolul 21 din acesta.

19. Articolul 21A din Regulamentul privind imigrarea aplică o versiune modificată a părții a patra din acest regulament la decizii adoptate în special în raport cu drepturi de ședere derivate. Articolul 21A alineatul (3) litera (a) din regulamentul menționat aplică partea a patra ca și cum „referințele la un element justificat prin motive de ordine publică, de siguranță publică sau de sănătate publică în conformitate cu articolului 21 ar face trimitere, în schimb, la un element care «contribuie la interesul general»”.

20. Efectul acestor dispoziții ar fi, potrivit Regatului Unit, că este posibil să se refuze acordarea unui drept de ședere derivat unei persoane care în mod normal ar putea solicita un drept de ședere în temeiul articolului 20 TFUE, astfel cum este aplicat de Curte în Hotărârea Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), atunci când aceasta ar contribui la interesul general.

D – *Dreptul spaniol*

21. Legea organică 4/2000 privind drepturile și libertățile străinilor în Spania, precum și integrarea socială a acestora (Ley Orgánica 4/2000 sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social) din 11 ianuarie 2000 (BOE nr. 10 din 12 ianuarie 2000, p. 1139), astfel cum a fost modificată prin Legea organică 2/2009 privind modificarea Legii organice 4/2000 (Ley Orgánica 2/2009 de reforma de la Ley Orgánica 4/2000) din 11 decembrie 2009 (BOE nr. 299 din 12 decembrie 2009, p. 104986), în vigoare de la 13 decembrie 2009 (denumită în continuare „Legea privind străinii”), prevede la articolul 31 alineatul (3) posibilitatea acordării unui permis de ședere temporar pentru motive excepționale, fără a fi necesar ca resortisantul unui stat terț să fi deținut în prealabil o viză.

22. Articolul 31 alineatele (5) și (7) din Legea privind străinii prevede:

„(5) Pentru a autoriza șederea temporară a unui străin, este necesar ca acesta din urmă să nu aibă antecedente penale în Spania sau în țările în care a locuit anterior, pentru infracțiuni care există în ordinea juridică spaniolă, și să nu fi fost expulzat de pe teritoriul statelor cu care Spania a încheiat un acord în acest sens.

[…]

(7) Pentru reînnoirea permisului de ședere temporară, după caz, vor fi examinate:

a) antecedentele penale, ținând seama de existența unor reduceri de pedeapsă sau a unor situații de reducere condiționată a pedepsei sau de suspendare a pedepsei privative de libertate;

b) nerespectarea obligațiilor persoanei în materie fiscală și de securitate socială.

În vederea acestei reînnoiri, se va lua în considerare în special efortul de integrare manifestat de resortisantul străin și care militează în favoarea reînnoirii, care va trebui dovedit printr-un raport pozitiv al comunității autonome care atestă că persoana a asistat la formările prevăzute la articolul 2 ter din prezenta lege.”

23. Decretul regal 2393/2004 privind aprobarea Regulamentului [de punere în aplicare] a Legii privind străinii (Real Decreto 2393/2004, de 30 de diciembre, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000) din 30 decembrie 2004 (BOE nr. 6 din 7 ianuarie 2005, p. 485, denumit în continuare „Regulamentul de punere în aplicare a Legii privind străinii") prevedea la alineatul (4) *in fine* al primei dispoziții adiționale că „[s]ecretariatul de stat al imigrării și emigrării, pe baza raportului prealabil al Secretariatului de stat al afacerilor interne, poate elibera permise de ședere temporară în cazul unor împrejurări excepționale neprevăzute în Regulamentul de punere în aplicare a [Legii privind străinii]".

III – **Situațiile de fapt de la originea litigiilor principale și întrebările preliminare**

24. Situațiile de fapt din litigiile principale, astfel cum reies din deciziile de trimitere, pot fi descrise după cum urmează.

A – *Cauza C-165/14*

25. Domnul Rendón Marín, resortisant columbian, este tatăl a doi copii minori născuți la Malaga (Spania), un băiat care are cetățenie spaniolă și o fată care are cetățenie poloneză. Copiii au locuit întotdeauna în Spania.

26. Din actele dosarului aflate la dispoziția Curții reiese că domnul Rendón Marín a primit, prin hotărârea judecătorească din 13 mai 2009 a Juzgado de primera instancia de Málaga (Tribunalul de Primă Instanță din Malaga, Spania), drepturile exclusive privind creșterea și îngrijirea copiilor săi. Domiciliul mamei acestora din urmă, resortisant polonez, este necunoscut. Potrivit deciziei de trimitere, cei doi copii primesc îngrijiri și educație școlară adecvate.

27. Domnul Rendón Marín are antecedente penale: printre altele, el a fost condamnat în Spania la o pedeapsă de nouă luni închisoare. O suspendare provizorie de doi ani a acestei pedepse a fost însă acordată începând de la 13 februarie 2009. La data deciziei de trimitere, 20 martie 2014, acesta aștepta o decizie privind o cerere de înlăturare a antecedentelor sale penale din cazierul judiciar.

28. La 18 februarie 2010, domnul Rendón Marín a depus la Direcția generală a imigrării din cadrul Ministerului Muncii și al Imigrării (Director General de Inmigración del Ministerio de Trabajo e Inmigración, denumită în continuare „Direcția generală a imigrării") o cerere pentru acordarea unui permis de ședere temporară pe baza unor împrejurări excepționale, în temeiul alineatului (4) *in fine* al primei dispoziții adiționale din Regulamentul de punere în aplicare a Legii privind străinii [4].

29. Din dosarul aflat la dispoziția Curții reiese că, prin decizia din 13 iulie 2010, cererea domnului Rendón Marín a fost respinsă din cauza existenței unor antecedente penale, în temeiul dispozițiilor articolului 31 alineatul (5) din Legea privind străinii.

30. Întrucât calea de atac formulată de domnul Rendón Marín împotriva acestei decizii a fost respinsă printr-o hotărâre a Audiencia Nacional (Curtea Națională, Spania) din 21 martie 2012, domnul Rendón Marín a declarat recurs împotriva acestei hotărâri la Tribunal Supremo (Curtea Supremă).

31. Domnul Rendón Marín și-a întemeiat recursul pe un motiv de drept unic, și anume interpretarea eronată a Hotărârilor Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) și Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), jurisprudență care ar fi trebuit să conducă, în opinia sa, la acordarea permisului de ședere solicitat, precum și pe încălcarea articolului 31 alineatele (3) și (7) din Legea privind străinii.

4 — Cu privire la conținutul acestei dispoziții, a se vedea punctul 23 din prezentele concluzii.

32. Instanța de trimitere arată că, independent de împrejurările concrete ale fiecărei cauze, la fel ca în ipotezele hotărârilor Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) și Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), în cauza principală, refuzul acordării permisului de ședere în Spania pentru domnul Rendón Marín ar implica o plecare forțată de pe teritoriul național și, prin urmare, de pe cel al Uniunii Europene, ceea ce ar determina ieșirea de pe teritoriul Uniunii a celor doi copii ai săi, dintre care unul este un resortisant spaniol minor dependent de tatăl său, locul de reședință al mamei nefiind cunoscut [5]. Instanța de trimitere arată totuși că, spre deosebire de ipotezele examinate în hotărârile Curții sus-menționate, există în speță o interdicție legală de a acorda un permis de ședere atunci când solicitantul are antecedente penale în Spania. În consecință, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă dreptul național care interzice, în orice caz și fără posibilitate de derogare în speță, acordarea unui permis de ședere în ipoteza unor antecedente penale în țara în care este solicitat permisul, chiar dacă aceasta presupune consecința ineluctabilă a privării unui minor, resortisant al Uniunii și dependent de solicitantul permisului, de dreptul său de ședere pe teritoriul Uniunii, este conform cu jurisprudența Curții invocată, care interpretează articolul 20 TFUE.

33. În aceste condiții, Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) a decis, prin hotărârea din 20 martie 2014, primită de grefa Curții la 7 aprilie 2014, să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Este compatibilă cu articolul 20 [TFUE], interpretat în lumina Hotărârilor [Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639)] și [Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124)], o reglementare națională care exclude posibilitatea acordării unui permis de ședere părintelui unui cetățean al Uniunii Europene minor și dependent de acesta, pentru motivul că are antecedente penale în țara în care a formulat cererea, deși aceasta presupune plecarea forțată de pe teritoriul Uniunii a minorului, care trebuie să își însoțească părintele?”

B – *Cauza C-304/14*

34. CS este resortisant marocan. În anul 2002, ea s-a căsătorit în Maroc cu un cetățean britanic. În septembrie 2003, acesteia i s-a acordat o viză ca urmare a căsătoriei sale și a intrat în Regatul Unit în mod legal, acordându-i-se drept de ședere până la 20 august 2005. La 31 octombrie 2005, i s-a acordat un permis de ședere pe durată nedeterminată în Regatul Unit.

35. În anul 2007, CS a divorțat de soțul ei. Ea s-a împăcat și ulterior s-a recăsătorit cu acesta în anul 2010. În anul 2011, în Regatul Unit, din această căsătorie s-a născut un fiu. Copilul este cetățean britanic. CS ar exercita singură autoritatea părintească efectivă cu privire la copil.

36. La 21 martie 2012, CS a fost declarată vinovată de săvârșirea unei infracțiuni. La 4 mai 2012, ea a fost condamnată la o pedeapsă de 12 luni închisoare.

37. La 2 august 2012, lui CS i s-a notificat că, din cauza condamnării sale, trebuia să fie expulzată din Regatul Unit. La 30 august 2012, CS a formulat o cerere de azil. Cererea sa a fost examinată de autoritatea competentă din Regatul Unit, și anume ministrul de interne.

38. La 2 noiembrie 2012, CS a fost eliberată, după executarea pedepsei închisorii, iar la 9 ianuarie 2013, ministrul de interne a respins cererea sa de azil [6]. Decizia de expulzare a CS din Regatul Unit către un stat care nu este membru al Uniunii a fost adoptată în temeiul articolului 32 alineatul (5) din Legea privind frontierele. CS a contestat decizia ministrului de interne prin exercitarea dreptului său la

5 — Trebuie semnalat că fiica cu cetățenie poloneză a domnului Rendón Marín este menționată numai în cadrul factual din decizia de trimitere. În schimb, în ceea ce privește motivele care au determinat instanța de trimitere să adreseze întrebarea Curții, Tribunal Supremo face referire numai la minorul cu cetățenie spaniolă.

6 — Elementul final al deciziei era concluzia că trebuia adoptată o decizie de expulzare împotriva lui CS, din cauza condamnării penale a acesteia.

acțiune la First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul de Primă Instanță (Divizia imigrare și azil]. La 3 septembrie 2013, acțiunea astfel formulată a fost admisă pentru motivul că expulzarea sa ar determina o încălcare a Convenției privind refugiații, a articolelor 3 și 8 din CEDO, precum și a tratatelor.

39. În decizia sa, First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [tribunalul de primă instanță (Divizia imigrare și azil)] a constatat că, în cazul unei măsuri de îndepărtare împotriva lui CS, niciun alt membru al familiei din Regatul Unit nu se putea ocupa de copil, astfel încât acesta ar trebui să o urmeze în Maroc. Referindu-se la drepturile legate de cetățenia europeană a copilului lui CS în temeiul articolului 20 TFUE și al Hotărârii Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [tribunalul de primă instanță (Divizia imigrare și azil)] a statuat că „[u]n cetățean al Uniunii Europene nu poate face obiectul unei expulzări implicite de pe teritoriul Uniunii Europene, în niciun fel de împrejurări. […] Această obligație nu permite niciun fel de derogare, nici măcar atunci când […] părinții au antecedente penale. „[…] Prin urmare, decizia de expulzare din prezenta cauză este nelegală, întrucât încalcă drepturile pe care copilul le are în temeiul articolului 20 TFUE”.

40. Ministrul de interne a fost autorizat să formuleze apel la Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Tribunalul Superior (Divizia Imigrare și Azil) din Londra]. S-a susținut, în numele ministrului de interne, că First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [tribunalul de primă instanță (Divizia imigrare și azil)] a săvârșit o eroare de drept în aprecierea și în concluziile sale cu privire la toate motivele pentru care acesta a admis acțiunea CS, inclusiv în ceea ce privește analiza și concluziile referitoare la drepturile pe care copilul le are în temeiul articolului 20 TFUE, la Hotărârea Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) și la drepturile derivate ale lui CS. În special, ministrul de interne a susținut că dreptul Uniunii nu se opune să o expulzeze pe CS în Maroc, chiar dacă prin aceasta copilul său, cetățean al Uniunii, ar fi privat de folosința efectivă a esenței drepturilor sale legate de acest statut.

41. În aceste condiții, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Tribunalul Superior (Divizia imigrare și azil) din Londra] a decis, prin hotărârea din 4 iunie 2014, primită de grefa Curții la 24 iunie 2014, să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dreptul Uniunii, în special articolul 20 TFUE, se opune ca un stat membru să expulzeze de pe teritoriul său într-o țară care nu este membră a Uniunii un resortisant care nu este cetățean al Uniunii, dar care este părintele care asigură în mod efectiv întreținerea unui copil cetățean al acelui stat membru (și, prin urmare, cetățean al Uniunii), dacă în acest mod copilul, cetățean al Uniunii, ar fi privat de folosința efectivă a esenței drepturilor sale în calitate de cetățean al Uniunii?

2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, în ce împrejurări o asemenea expulzare ar fi permisă de dreptul Uniunii?

3) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, în ce măsură, dacă este cazul, articolele 27 și 28 din Directiva [2004/38] servesc drept temei pentru a se răspunde la cea de a doua întrebare?”

IV – **Procedurile în fața Curții**

42. În cauza C-165/14 au depus observații scrise domnul Rendón Marín, guvernele spaniol, elen, francez, italian, olandez și polonez și guvernul Regatului Unit, precum și Comisia Europeană, iar în cauza C-304/14, CS, guvernul Regatului Unit, guvernele francez și polonez, precum și Comisia.

43. Prin decizia din 2 iunie 2015, Curtea, în conformitate cu articolul 29 alineatul (1) din Regulamentul de procedură, a trimis cele două cauze în fața aceluiași complet de judecată, Marea Cameră, iar aceasta, în conformitate cu articolul 77 din regulamentul menționat, a organizat o ședință comună pentru aceste cauze.

44. În ședința care a avut loc la 30 iunie 2015, au fost prezentate observații orale în numele domnului Rendón Marín, al lui CS, al guvernului spaniol, al guvernului Regatului Unit, al guvernelor danez și polonez, precum și al Comisiei.

V – **Analiză**

A – *Cu privire la competența Curții în cauza C-165/14*

45. Reiese din dosarul prezentat Curții, precum și din observațiile formulate în ședință de domnul Rendón Marín și de guvernul spaniol că, după ce hotărârea din 21 martie 2012 prin care s-a respins acțiunea formulată împotriva deciziei de respingere a cererii privind acordarea permisului de ședere a făcut obiectul unui recurs în cadrul căruia Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a formulat prezenta cerere de decizie preliminară, reclamantul din litigiul principal a depus, la subdelegația guvernului la Malaga, două noi cereri de acordare a unui permis de ședere temporară ca urmare a unor împrejurări excepționale. Fiecare dintre aceste cereri era însă întemeiată pe un motiv nou, și anume rădăcinile familiale, prevăzut la articolul 124 alineatul (3)[7] din noul Regulament privind punerea în aplicare a Legii privind străinii[8].

46. În ceea ce privește prima dintre aceste două cereri, reiese din dosarul aflat la dispoziția Curții că subdelegația guvernului la Malaga a respins-o, prin decizia din 17 februarie 2014, din cauza existenței unor antecedente penale, în temeiul dispozițiilor articolului 31 alineatul (5) din Legea privind străinii și ale articolului 128 din noul Regulament de punere în aplicare a Legii privind străinii[9].

47. În ceea ce privește a doua cerere, guvernul spaniol a indicat în ședință că, la 18 februarie 2015, un permis de ședere temporară a fost acordat reclamantului din litigiul principal de subdelegația guvernului la Malaga. În această privință, reiese din observațiile orale prezentate de domnul Rendón Marín că el a obținut acest permis de ședere temporară pe baza unor împrejurări excepționale întemeiate pe rădăcinile familiale *ca urmare a înlăturării antecedentelor sale penale din cazierul judiciar* de către autoritatea spaniolă competentă.

7 — Acest nou articol prevede condițiile de acordare a permiselor de ședere pentru motive privind rădăcinile familiale. El prevede în mod expres posibilitatea acordării unui permis de ședere părintelui unui copil minor resortisant spaniol, în cazul în care acesta are copilul în întreținere și locuiește împreună cu el.

8 — Aprobat prin Decretul regal 557/2011 privind aprobarea Regulamentului de punere în aplicare a Legii organice 4/2000 privind drepturile și libertățile străinilor în Spania și integrarea socială a acestora, după reforma sa prin Legea organică 2/2009 (Real Decreto 557/2011 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, tras su reforma por Ley Orgánica 2/2009) din 20 aprilie 2011 (BOE nr. 103 din 30 aprilie 2011, p. 43821).

9 — A se vedea punctul 23 din prezentele concluzii.

48. În consecință, se pare că domnul Rendón Marín a obținut acum permisul de ședere temporară pe care îl solicita. Chiar dacă acest lucru nu afectează admisibilitatea cererii preliminare, întrucât toate condițiile pentru a formula această cerere erau îndeplinite la data introducerii sale [10], întrebarea care se pune este aceea dacă litigiul este soluționat și dacă mai este necesar să se răspundă la întrebarea preliminară adresată. Prin urmare, această întrebare nu privește o problemă de inadmisibilitate a cererii preliminare formulate de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) [11], ci eventuala necompetență a Curții [12].

49. Atât din textul, cât și din economia articolului 267 TFUE reiese că procedura preliminară presupune ca un litigiu să fie efectiv pendinte în fața instanțelor naționale, în cadrul căruia sunt chemate să pronunțe o decizie susceptibilă să ia în considerare hotărârea pronunțată cu titlu preliminar de către Curte [13]. Prin urmare, existența unui litigiu principal este o condiție esențială pentru competența Curții, care poate, și chiar trebuie, să fie invocată din oficiu [14].

50. În speță, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 45 din prezentele concluzii, acordarea permisului de ședere a avut loc numai după ce hotărârea prin care s-a respins acțiunea formulată împotriva deciziei de respingere a cererii de acordare a permisului de ședere menționat a făcut obiectul recursului în cadrul căruia Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a introdus o cerere preliminară la Curte. Dacă se dovedește că domnul Rendón Marín a obținut într-adevăr permisul de ședere temporară pe care l-a solicitat [15], ar trebui să se considere că litigiul principal este lipsit de obiect, întrucât pretențiile domnului Rendón Marín au fost satisfăcute. Cu toate acestea, chiar dacă ar părea îndoielnic că un răspuns al Curții este necesar pentru a permite Tribunal Supremo (Curtea Supremă) să se pronunțe, astfel cum impune articolul 267 TFUE, apreciem că Curtea nu este în măsură să stabilească în mod concludent, și numai pe baza informațiilor furnizate în ședință, că nu este necesar ca Tribunal Supremo (Curtea Supremă) să continue procedura. Astfel, s-ar putea ca acesta din urmă să o continue pentru un motiv care nu reiese din dosarul de care dispune Curtea.

51. În această privință, ni se pare pertinent să fie întrebată instanța de trimitere dacă înțelege să își mențină cererea preliminară și dacă există motive să se considere că un răspuns al Curții mai este necesar pentru a se pronunța. Acest demers ar fi compatibil cu jurisprudența Curții potrivit căreia justificarea trimiterii preliminare se află nu în formularea unor opinii consultative cu privire la probleme generale sau ipotetice, ci în nevoia inerentă soluționării efective a unui contencios [16].

52. În eventualitatea în care, în urma unor contacte cu instanța de trimitere, Curtea ar decide că un răspuns este încă necesar, vom examina întrebarea adresată în măsura în care instanța de trimitere nu a retras-o.

10 — A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Djabali (C-314/96, EU:C:1997:248, punctul 16). A se vedea de asemenea Hotărârea Djabali (C-316/96, EU:C:1998:104, punctele 17-23). În prezenta cauză, descrierea cadrului juridic și factual al cererii de decizie preliminară *permite* Curții să furnizeze o interpretare utilă a dreptului Uniunii. A se vedea articolul 94 din Regulamentul de procedură.

11 — Cu privire la diferența dintre aceste două probleme de procedură, a se vedea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Gullotta și Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:168, punctele 16 și 22). A se vedea de asemenea Naômé, C., *Le renvoi préjudiciel en droit européen – Guide pratique*, Larcier, Bruxelles, 2010 (ediția a doua), p. 85 și 86.

12 — A se vedea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Gullotta și Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:168, punctul 17 și jurisprudența citată), în care se arată: „competența Curții se înscrie în cadrul sistemului căilor de atac instituite prin tratate, care sunt disponibile numai atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute în dispozițiile aplicabile”.

13 — Hotărârea UGT-Rioja și alții (C-428/06-C-434/06, EU:C:2008:488, punctul 39 și jurisprudența citată).

14 — *Ibidem* (punctul 40).

15 — Amintim că condițiile prevăzute la articolul 267 TFUE pentru competența Curții trebuie să fie îndeplinite nu doar în momentul sesizării Curții de către instanța națională, ci și pe întreg parcursul procedurii. A se vedea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Gullotta și Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:168, punctul 19). A se vedea articolul 100 din Regulamentul de procedură, care prevede:

(1) „Curtea rămâne sesizată cu o cerere de decizie preliminară atât timp cât instanța care a sesizat Curtea cu acea cerere nu a retras-o. […].
(2) Cu toate acestea, Curtea poate oricând să constate că nu mai sunt îndeplinite condițiile care atrag competența sa.”

16 — A se vedea în special Hotărârile Zabala Erasun și alții (C-422/93-C-424/93, EU:C:1995:183, punctul 29), Djabali (C-316/96, EU:C:1998:104, punctul 19), precum și García Blanco (C-225/02, EU:C:2005:34, punctul 28).

B – *Cu privire la fond în cauzele C-165/14 și C-304/14*

53. Cele două cereri preliminare, formulate de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) și, respectiv, de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Tribunalul Superior (Divizia imigrare și azil) din Londra], se referă, în esență, la interpretarea articolului 20 TFUE și la domeniul de aplicare al acestei dispoziții fie în lumina Hotărârilor Zhu și Chen [17] (cauza C-165/14) și Ruiz Zambrano [18] (cauzele C-165/14 și C-304/14), fie numai în lumina acestei din urmă hotărâri, cu particularitatea existenței unor antecedente penale în privința reclamanților.

54. Amintim de la bun început că, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite prin articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate. Astfel, misiunea Curții este aceea de a interpreta toate dispozițiile de drept al Uniunii care sunt necesare instanțelor naționale pentru a statua în cauzele cu care sunt sesizate, chiar dacă respectivele dispoziții nu sunt expres indicate în întrebările adresate de aceste instanțe [19].

55. În consecință, chiar dacă pe plan formal instanța de trimitere și-a limitat întrebările la interpretarea articolului 20 TFUE, o asemenea împrejurare nu împiedică Curtea să îi furnizeze toate elementele de interpretare a dreptului Uniunii care pot fi utile pentru soluționarea cauzei cu care este sesizată, indiferent dacă această instanță s-a referit sau nu s-a referit la acestea în enunțul întrebărilor sale. În această privință, revine Curții sarcina de a extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională, mai ales din motivarea deciziei de trimitere, elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului [20].

56. În speță, instanța de trimitere în cauza C-165/14 solicită, în esență, să se stabilească, pe de o parte, dacă Directiva 2004/38 se opune unei reglementări naționale care impune refuzul automat al acordării unui permis de ședere unui resortisant al unei țări terțe, părinte al unui copil minor cetățean al Uniunii care se află în întreținerea sa și locuiește împreună cu el în statul membru gazdă, atunci când părintele are antecedente penale și, pe de altă parte, dacă articolul 20 TFUE, astfel cum a fost interpretat în lumina Hotărârilor Zhu și Chen [21] și Ruiz Zambrano [22], se opune aceleiași reglementări naționale care impune refuzul automat al unui permis de ședere resortisantului unui stat terț, părinte al unor copii minori cetățeni ai Uniunii și cu privire la care exercită în exclusivitate autoritatea părintească, atunci când acesta are antecedente penale și atunci când refuzul menționat are drept consecință faptul că acești copii trebuie să părăsească teritoriul Uniunii.

57. În ceea ce privește cauza C-304/14, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 20 TFUE se opune ca un stat membru să expulzeze de pe teritoriul său către o țară nemembră a Uniunii un resortisant al unui stat terț, părinte al unui copil cetățean al acestui stat membru și cu privire la care exercită în exclusivitate și efectiv autoritatea părintească, dacă în acest mod copilul, cetățean al Uniunii, ar fi privat de folosința efectivă a esenței drepturilor sale în calitate de cetățean al Uniunii.

17 — C-200/02, EU:C:2004:639.

18 — C-34/09, EU:C:2011:124.

19 — A se vedea în special Hotărârea Betriu Montull (C-5/12, EU:C:2013:571, punctul 40 și jurisprudența citată).

20 — *Ibidem* (punctul 41 și jurisprudența citată).

21 — C-200/02, EU:C:2004:639.

22 — C-34/09, EU:C:2011:124.

58. În măsura în care cele două cauze ridică probleme similare, propunem concluzii comune. Cu toate acestea, trebuie să se rețină că, în pofida similitudinilor dintre aceste două cauze, există diferențe între ele și, prin urmare, între întrebările adresate Curții de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) și de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Tribunalul Superior (Divizia imigrare și azil) din Londra]. Prin urmare, considerăm că este adecvat să examinăm, cu titlu introductiv, particularitățile litigiilor principale înainte de a analiza aspectele determinante ale întrebărilor adresate de instanțele de trimitere.

1. Particularitățile cauzelor

59. Situațiile în discuție în litigiile principale au în comun, mai întâi, faptul că părțile din litigiul principal sunt resortisanți ai unui stat terț, părinți ai unor cetățeni de vârstă fragedă ai Uniunii care au reședința în propriile state membre respective și cu privire la care exercită în exclusivitate autoritatea părintească. Apoi, acești copii, cetățeni ai Uniunii, au locuit întotdeauna în statele lor membre respective. În sfârșit, domnul Rendón Marín și CS au fost amândoi condamnați la pedeapsa închisorii, de 9 și, respectiv, de 12 luni.

60. Cele două litigii principale prezintă totuși o serie de diferențe. Aceste diferențe țin în special de faptul că unul dintre copiii respectivi, fiica domnului Rendón Marín, locuiește în alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o are, de tipul de reglementare națională în discuție (refuzul acordării unui permis în Spania și decizie de expulzare din Regatul Unit)[23], precum și de gradul de gravitate a infracțiunilor săvârșite de domnul Rendón Marín și de CS (suspendarea pedepsei de 9 luni închisoare la care a fost condamnat domnul Rendón Marín, în timp ce CS a executat pedeapsa sa de 12 luni de închisoare).

61. În ceea ce privește, mai întâi, *situația fiicei* domnului Rendón Marín (cu cetățenie poloneză), care este născută în Spania și care nu a părăsit niciodată acest stat membru, trebuie să se stabilească în prealabil dacă o asemenea situație intră în domeniul de aplicare al Directivei 2004/38, astfel cum susțin guvernele elen, italian și polonez, precum și Comisia. Această analiză va fi dezvoltată în continuare[24].

62. În ceea ce privește, apoi, *tipul de reglementare națională în discuție*, am dori să precizăm câteva aspecte specifice prezentelor cauze.

63. În cauza C-165/14, din actele dosarului de care dispune Curtea, precum și din precizările domnului Rendón Marín și ale guvernului spaniol în cadrul ședinței reiese că decizia de respingere a cererii de acordare a permisului de ședere a subdelegației guvernului la Malaga din 17 februarie 2014 arată că, în conformitate cu articolul 28 alineatul (3) din Legea privind străinii coroborat cu articolul 24 din Regulamentul de punere în aplicare a acesteia, domnul Rendón Marín „este ținut să părăsească Spania în cel mult 15 zile de la momentul notificării [deciziei de respingere a cererii]”.

64. Guvernul spaniol susține în această privință, în observațiile sale scrise și orale, că aplicarea legislației spaniole în discuție și, în consecință, ordinul de a părăsi teritoriul nu determină îndepărtarea automată a resortisantului unei stat terț din cauza antecedentelor sale penale. Astfel, autoritatea competentă trebuie mai întâi să dovedească faptul că persoana interesată a săvârșit o încălcare a Legii privind străinii prevăzută la articolul 53 alineatul (1) litera (a) din această lege și apoi să declanșeze procedura de sancționare, care poate, eventual, să conducă la o sancțiune de expulzare.

23 — În ceea ce privește situația lui CS, trebuie să se observe că aceasta a revenit în mod constant în Regatul Unit, în calitate de soție a unui resortisant britanic, cu un permis de ședere pe o perioadă determinată. Ulterior, i-a fost eliberat în acest stat membru un permis de ședere permanentă.

24 — A se vedea punctele 81-88 din prezentele concluzii.

65. Domnul Rendón Marín a subliniat însă în această privință, în ședință, că dacă o persoană care locuiește în Spania nu are permis de ședere, ea săvârșește o contravenție care poate fi sancționată cu un ordin de expulzare.

66. În orice caz, din elementele furnizate în decizia de trimitere reiese că refuzul de a acorda domnului Rendón Marín un permis de ședere în Spania din cauza antecedentelor sale penale ar implica pentru acesta o plecare forțată de pe teritoriul național și, prin urmare, de pe cel al Uniunii, ceea ce ar implica și plecarea de pe teritoriul Uniunii a celor doi copii ai săi.

67. În cauza C-304/15 trebuie arătat, astfel cum indică instanța de trimitere, că, potrivit legislației Regatului Unit în discuție, adoptarea de către ministrul de interne a unei decizii de expulzare în privința unui cetățean nebritanic, recunoscut ca fiind vinovat de săvârșirea unei infracțiuni și condamnat la pedeapsa închisorii de cel puțin 12 luni, este obligatorie [25].

68. În sfârșit, în ceea ce privește *gradul de gravitate a infracțiunilor* săvârșite de domnul M. Rendón Marín și de CS, ni se pare util să facem referire la elementele care urmează.

69. În cauza C-165/14, din decizia de trimitere reiese că cererea de acordare a unui permis de ședere temporară ca urmare a unor împrejurări excepționale depusă de domnul Rendón Marín a fost respinsă de Direcția generală a imigrării *din cauza existenței unor antecedente penale*, în temeiul dispozițiilor articolului 31 alineatul (5) din Legea privind străinii. Totuși, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 27 din prezentele concluzii, pedeapsa de 9 luni închisoare la care a fost condamnat domnul Rendón Marín a fost suspendată provizoriu, iar acesta nu o va executa. În plus, la data deciziei de trimitere, el aștepta o decizie a autorității competente privind cererea de înlăturare a antecedentelor penale din cazierul judiciar [26].

70. În cauza C-304/14, și spre deosebire de domnul Rendón Marín, CS a fost recunoscută ca fiind vinovată de săvârșirea unei infracțiuni pentru care a fost condamnată la o pedeapsă de 12 luni închisoare, pedeapsă pe care a executat-o efectiv. În plus, din cauza condamnării sale și ca urmare a faptului că nu este resortisant britanic, împotriva ei a fost adoptată o decizie de expulzare din Regatul Unit [27].

71. Având în vedere particularitățile acestor cauze, în primul rând ar trebui să se clarifice dacă situația domnului Rendón Marín și a copiilor săi, precum și cea a lui CS și a copilului său intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. În cazul unui răspuns afirmativ la această întrebare, vom examina problemele speciale invocate de instanțele de trimitere, și anume efectul antecedentelor penale ale domnului Rendón Marín și ale lui CS asupra recunoașterii dreptului lor de ședere.

2. Observații introductive

72. În cauzele principale, Curtea trebuie să interpreteze dreptul Uniunii în scopul verificării conformității legislațiilor naționale în discuție cu dreptul Uniunii, în contextul unor situații privind, pe de o parte, dreptul cetățenilor Uniunii minori de vârstă fragedă, care au locuit întotdeauna în statul lor membru respectiv, de a avea reședința pe teritoriul Uniunii și, prin urmare, dreptul de ședere al părintelui lor resortisant al unei țări terțe care exercită în exclusivitate autoritatea părintească în ceea ce îi privește și, pe de altă parte, posibilitatea unui stat membru de a refuza să acorde un permis de ședere sau de a decide să expulzeze astfel de resortisanți ai unui stat terț din cauza antecedentelor penale ale acestora.

25 — A se vedea de asemenea punctul 13 din prezentele concluzii.

26 — A se vedea în această privință punctele 46 și 47 din prezentele concluzii.

27 — Cu privire la caracterul obligatoriu al acestei decizii de expulzare, a se vedea punctele 13 și 67 din prezentele concluzii.

73. În acest context, trebuie analizat pe scurt principiul atribuirii competențelor în domeniul dreptului imigrării, înainte de a examina tipurile de drept de ședere acordate de Curte membrilor familiei unui cetățean al Uniunii.

a) Cu privire la principiul atribuirii competențelor în domeniul dreptului imigrării

74. În domeniul spațiului de libertate, securitate și justiție, Uniunea are o competență partajată cu statele membre, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) litera (j) TFUE. Obiectivele și modalitățile de exercitare a acestei competențe sunt precizate în titlul V din partea a treia din Tratatul FUE. Articolul 67 TFUE prevede că Uniunea dezvoltă printre altele o politică comună în domeniul imigrării, care este întemeiată pe solidaritatea între statele membre și care este echitabilă față de resortisanții unui stat terț. Astfel, procedura legislativă ordinară se aplică pentru adoptarea oricărei măsuri vizate la articolul 79 alineatul (2) TFUE [28]. Exercitarea competenței Uniunii, după controlul de subsidiaritate, are un efect prioritar asupra statelor membre. Prin urmare, acestea din urmă sunt desesizate de propria competență în măsura intervenției Uniunii. Întrucât competența Uniunii în domeniul migrației este o competență de armonizare, efectul de preempțiune variază în funcție de întinderea exactă și de intensitatea intervenției Uniunii [29]. Sunt adoptate deci norme comune prin intermediul unor directive pe care statele membre au obligația de a le transpune, însă ele pot să legifereze cu privire la aspectele neacoperite de directivele respective și au și posibilitatea de a deroga de la normele comune, în măsura în care directivele permit acest lucru. În aceste condiții, statele membre își păstrează, în principiu, competențele în domeniul dreptului imigrării.

75. În schimb, dacă este vorba despre o situație în care sunt în discuție drepturile de liberă circulație și de ședere în temeiul dreptului Uniunii, marja de apreciere de care dispun statele membre în materie de imigrare nu poate aduce atingere aplicării dispozițiilor privind cetățenia Uniunii sau libertatea de circulație, chiar dacă aceste dispoziții privesc nu numai situația unui cetățean al Uniunii, ci și pe cea a unui resortisant al unui stat terț membru al familiei sale.

b) Cu privire la tipurile de drept de ședere acordate de Curte membrilor familiei unui cetățean al Uniunii

76. Trebuie precizat că Curtea a recunoscut în jurisprudența sa, în special în temeiul tratatelor, trei tipuri de drept de ședere pentru membrii familiei unui cetățean al Uniunii.

77. În ceea ce privește primele două tipuri de ședere, dreptul de ședere care este acordat membrilor familiei unui cetățean al Uniunii este acordat *în statul membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii* [30]. Primul vizează dreptul la reîntregirea familiei, acordat cetățeanului ca urmare a exercitării prealabile sau simultane a libertății de circulație, și reiese din interdicția privind obstacolele [31]. Al doilea decurge din efectul util al articolului 20 TFUE și are scopul de a împiedica privarea unui cetățean de beneficiul efectiv al esenței drepturilor pe care i le conferă cetățenia Uniunii [32]. Este vorba despre cazuri excepționale [33].

28 — Acest articol se referă atât la imigrația legală, cât și la imigrația ilegală.

29 — Protocolul nr. 25 privind exercitarea competențelor partajate prevede că „în cazul în care Uniunea desfășoară o acțiune într-un anumit domeniu, domeniul de aplicare al exercitării competențelor sale include doar acele elemente care sunt reglementate de respectivul act al Uniunii și, prin urmare, nu include întregul domeniu”.

30 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza McCarthy și alții (C-202/13, EU:C:2014:345).

31 — A se vedea Hotărârile Singh (C-370/90, EU:C:1992:296), Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434), Eind (C-291/05, EU:C:2007:771) și McCarthy și alții (C-202/13, EU:C:2014:2450).

32 — A se vedea Hotărârea Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124).

33 — Cu privire la caracterul excepțional al acestui tip de situații, a se vedea Hotărârile McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 47), Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 64), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 71), precum și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 32).

78. Cu privire la al treilea tip de drept de ședere, acesta este acordat membrilor familiei unui cetățean al Uniunii *în statul membru gazdă* [34]. Astfel, Curtea a declarat că un cetățean al Uniunii care nu a părăsit niciodată teritoriul unui stat membru se poate prevala de drepturile care decurg din tratat dacă este resortisant al unui alt stat membru [35]. Curtea a întemeiat acest drept de ședere pe efectul util al dreptului de ședere al cetățeanului Uniunii [36].

79. Trebuie subliniat că prezentele cauze privesc numai al doilea și al treilea tip de drept de ședere menționate mai sus [37].

80. În acest cadru jurisprudențial, vom examina în primul rând dacă situația domnului Rendón Marín și a celor doi copii ai săi, precum și situația lui CS și a copilului său intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii și în special al dispozițiilor din tratat referitoare la cetățenia Uniunii.

3. Cu privire la dreptul de ședere acordat membrilor familiei unui cetățean al Uniunii în statul gazdă: analiza situației domnului Rendón Marín și a fiicei sale în cadrul Directivei 2004/38

81. Libera circulație a persoanelor constituie una dintre libertățile fundamentale ale pieței interne, care reprezintă un spațiu fără frontiere interne în care libertatea este asigurată în conformitate cu dispozițiile tratatului [38].

82. Dreptul persoanelor de a circula liber se traduce prin deplasarea resortisantului unui stat membru – și deci cetățean al Uniunii – în afara propriului stat membru. Cu toate acestea, în prezentele cauze, nici copiii domnului Rendón Marín, resortisanți spaniol și polonez, nici copilul lui CS, resortisant britanic, nu au trecut o frontieră. În consecință, în principiu, aceste cauze nu se referă la dreptul la liberă circulație al unui cetățean al Uniunii dintr-un stat membru în altul. Astfel, Directiva 2004/38 se aplică oricărui cetățean al Uniunii care „se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale”. În consecință, Directiva 2004/38 nu se aplică, în principiu, în situații precum cea a domnului Rendón Marín și a fiului său cu cetățenie spaniolă sau precum cea a lui CS și a copilului său cu cetățenie britanică.

83. Cu toate acestea, guvernele spaniol, elen, italian și polonez, precum și Comisia consideră că situația fiicei cu cetățenie poloneză a domnului Rendón Marín, un copil de vârstă fragedă ce locuiește într-un stat membru a cărui cetățenie nu o are, intră în domeniul de aplicare al Directivei 2004/38. Astfel, o asemenea situație ar putea fi asimilată celei care s-a aflat la originea Hotărârii Zhu și Chen [39].

84. În consecință, este necesar să se examineze dacă, având în vedere împrejurările cauzei C-165/14, un copil de vârstă fragedă, cetățean al Uniunii, care locuiește într-un stat membru a cărui cetățenie nu o are îndeplinește condițiile prevăzute de Directiva 2004/38.

34 — Acest drept de ședere a fost acordat părinților unui cetățean al Uniunii de vârstă fragedă, deși, în principiu, aceștia nu puteau să invoce calitatea de ascendent aflat în întreținere, întrucât nu îndeplineau condițiile dreptului de ședere prevăzute de Directiva 90/364/CEE a Consiliului din 28 iunie 1990 privind dreptul de ședere (JO L 180, p. 26) (care a fost înlocuită și abrogată prin Directiva 2004/38). A se vedea Hotărârea Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctele 43-46).

35 — A se vedea Hotărârea Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639). A se vedea de asemenea Hotărârea Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539).

36 — A se vedea Hotărârea Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 45). A se vedea de asemenea Hotărârea Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 28).

37 — A se vedea punctele 77 și 78 din prezentele concluzii.

38 — A se vedea considerentul (2) al Directivei 2004/38.

39 — C-200/02, EU:C:2004:639.

a) Aplicabilitatea Directivei 2004/38 în privința situației domnului Rendón Marín și a fiicei sale

85. Potrivit considerentului (3) al Directivei 2004/38, obiectivul acesteia este simplificarea și întărirea dreptului la liberă circulație și ședere pentru toți cetățenii Uniunii. Punctul de plecare pentru a stabili dacă un drept de ședere poate fi întemeiat pe această directivă este articolul 3 din aceasta. Articolul respectiv, intitulat „Destinatarii”, prevede la alineatul (1) că directiva menționată se aplică în special oricărui cetățean al Uniunii care „își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale”. Această situație corespunde în mod clar celei în care se află fiica domnului Rendón Marín, care locuiește în Spania, un stat membru a cărui cetățenie nu o are.

86. În Hotărârea Zhu și Chen [40], Curtea a considerat că situația unui copil de vârstă fragedă, cetățean al Uniunii, care avea reședința într-un alt stat membru decât cel al cărui resortisant era și care nu își exercitase dreptul la liberă circulație intra totuși în domeniul de aplicare al dispozițiilor dreptului Uniunii în materie de liberă circulație a persoanelor [41], în special al celor ale Directivei 90/364, care a fost înlocuită și abrogată prin Directiva 2004/38. În raționamentul său, Curtea a subliniat că situația resortisantului unui stat membru care este născut în statul membru gazdă și care nu a făcut uz de dreptul de liberă circulație nu poate, numai din această cauză, să fie asimilată unei situații pur interne care îl privează pe resortisantul respectiv în statul membru gazdă de beneficiul dispozițiilor dreptului Uniunii în materie de liberă circulație și de ședere a persoanelor [42]. Curtea a arătat de asemenea că dreptul de ședere pe teritoriul statelor membre prevăzut la articolul 21 alineatul (1) TFUE este recunoscut în mod direct oricărui cetățean al Uniunii printr-o dispoziție clară și precisă a tratatului [43].

87. În definitiv, în simpla sa calitate de resortisant al unui stat membru și, prin urmare, de cetățean al Uniunii, fiica domnului Rendón Marín are dreptul de a se prevala de articolul 21 alineatul (1) TFUE. Totuși, potrivit Curții, acest drept de ședere al cetățenilor Uniunii pe teritoriul unui alt stat membru este recunoscut sub rezerva limitărilor și a condițiilor prevăzute de tratat, precum și de dispozițiile adoptate pentru aplicarea sa [44], aplicarea limitărilor și a condițiilor menționate trebuind să se facă cu respectarea limitelor impuse de dreptul Uniunii și în conformitate cu principiile generale ale acestui drept, în special cu principiul proporționalității [45].

88. În aceste împrejurări, în opinia noastră, în speță, articolul 21 alineatul (1) TFUE și Directiva 2004/38 conferă, în principiu, un drept de ședere în Spania fiicei domnului Rendón Marín. Rămâne să se verifice însă dacă acesta, în calitate de ascendent direct, resortisant al unui stat terț, poate să se prevaleze de un drept de ședere.

40 — C-200/02, EU:C:2004:639.

41 — *Ibidem* (punctele 19, 20 și 25-27). Amintim că Curtea a recunoscut deja, în Hotărârea Baumbast și R (C-413/99, EU:C:2002:493, punctul 75), că „atunci când copiii au un drept de ședere într-un stat membru gazdă pentru a urma cursuri de învățământ general în conformitate cu articolul 12 din Regulamentul [(CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11)], această dispoziție trebuie interpretată în sensul că îi permite părintelui care exercită efectiv autoritatea părintească în privința acestor copii, indiferent de cetățenie, să aibă reședința împreună cu ei pentru a facilita exercitarea dreptului respectiv indiferent de faptul că părinții au divorțat între timp sau că părintele care are calitatea de cetățean al Uniunii Europene nu mai este un lucrător migrant în statul membru gazdă”.

42 — Hotărârea Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 19).

43 — *Ibidem* (punctul 26).

44 — *Ibidem* (punctul 26).

45 — A se vedea, în special, Hotărârea Baumbast și R (C-413/99, EU:C:2002:493, punctul 91).

89. Astfel, un drept de ședere derivat poate fi acordat domnului Rendón Marín numai dacă fiica sa, minoră de vârstă fragedă, cetățean al Uniunii, îndeplinește condițiile stabilite la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38 [46]. În special, această dispoziție prevede că cetățeanul Uniunii dispune de suficiente resurse pentru el și pentru membrii familiei sale, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii și deține asigurări medicale complete în statul membru gazdă, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

90. În această privință, amintim, mai întâi, că Curtea a statuat deja că, deși cetățeanul Uniunii trebuie să dispună de resurse suficiente, dreptul Uniunii nu cuprinde totuși nici cea mai mică cerință în ceea ce privește proveniența acestora, ele putând fi furnizate, printre altele, de resortisantul unui stat terț, părinte al cetățenilor de vârstă fragedă în cauză [47]. În consecință, Curtea a constatat că „refuzul de a permite unui părinte, resortisant al unui stat membru sau al unui stat terț, care are în mod efectiv în întreținere un cetățean al Uniunii minor să locuiască împreună cu acest cetățean în statul membru gazdă ar lipsi de orice efect util dreptul de ședere al acestuia din urmă, dat fiind că, pentru un copil de vârstă fragedă, *a beneficia* de dreptul de ședere implică în mod necesar ca acest copil să aibă dreptul de a fi însoțit de persoana în a cărei întreținere efectivă se află și, prin urmare, ca această persoană să fie în măsură să aibă reședința împreună cu el în statul membru gazdă pe durata acestei șederi” [48]. Astfel, Curtea a considerat că dacă articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38 conferă un drept de ședere în statul membru gazdă resortisantului minor de vârstă fragedă al altui stat membru care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din directiva menționată, aceleași dispoziții permit părintelui care asigură îngrijirea efectivă a acestui resortisant să locuiască împreună cu el în statul membru gazdă [49].

91. În speță, din decizia de trimitere reiese că copiii primesc îngrijire și educație școlară adecvate. Prin urmare, se pare că tatăl lor le asigură în mod corect subzistența. În plus, guvernul spaniol a arătat în cadrul ședinței că, în temeiul legislației spaniole, domnul Rendón Marín beneficiază de o asigurare medicală pentru el și pentru copiii săi. În aceste condiții, este de competența instanței de trimitere să stabilească dacă fiica domnului Rendón Marín dispune, ea însăși sau prin intermediul tatălui ei, de resurse suficiente și de o asigurare medicală completă, în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2004/38.

92. În aceste împrejurări, apreciem că situația domnului Rendón Marín și a fiicei sale intră, în principiu, în domeniul de aplicare al articolului 21 TFUE și al Directivei 2004/38.

b) Incidența antecedentelor penale în privința recunoașterii unui drept de ședere derivat având în vedere articolele 27 și 28 din Directiva 2004/38

93. În acest stadiu, trebuie să se examineze dacă dreptul de ședere derivat de care beneficiază domnul Rendón Marín poate fi limitat în temeiul unei dispoziții, precum cea discuție în litigiul principal, care condiționează *în mod automat* obținerea unui permis de ședere inițial de lipsa antecedentelor penale în Spania sau în țările în care acesta a avut anterior reședința.

94. Credem că nu, și aceasta pentru motivele expuse în continuare.

46 — Din elementele dosarului de care dispune Curtea reiese că fiica domnului Rendón Marín este născută în Spania în anul 2003. Prin urmare, nu putem exclude că aceasta a dobândit un drept de ședere permanentă în acest stat membru, în conformitate cu articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2004/38. În acest caz, astfel cum arată în mod întemeiat guvernul polonez, dreptul său de ședere nu ar fi supus condițiilor prevăzute în capitolul III din această directivă și în special celor de la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din aceasta.

47 — Hotărârile Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 30) și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 27).

48 — Hotărârile Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 45) și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 28). Sublinierea noastră.

49 — Hotărârile Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctele 46 și 47) și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 29).

95. Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că orice limitare a dreptului de circulație și de ședere reprezintă o derogare de la principiul fundamental al liberei circulații a persoanelor, care trebuie interpretată strict și a cărei întindere nu poate fi determinată în mod unilateral de statele membre [50]. În consecință, pentru ca dreptul Uniunii să nu se opună refuzului de acordare a permisului de ședere solicitat de domnul Rendón Marín, dispoziția în discuție în litigiul principal trebuie să fie conformă cu limitările și cu condițiile stabilite de legiuitorul Uniunii.

96. În ceea ce privește, în primul rând, derogările la dreptul de ședere al domnului Rendón Marín, Curtea amintește în mod sistematic regulile cuprinse la articolul 27 din Directiva 2004/38 [51]. Alineatul (1) al acestui articol prevede că un stat membru poate restrânge libertatea de circulație și de ședere a cetățenilor Uniunii și a membrilor lor de familie, indiferent de cetățenie, pentru motive de ordine publică sau de siguranță publică. Asemenea derogări sunt însă foarte bine delimitate. Astfel cum reiese din articolul 27 alineatul (2) primul paragraf din Directiva 2004/38, pentru a fi justificate, măsurile de restrângere a libertății de circulație și de ședere a unui cetățean al Uniunii sau a unui membru al familiei sale, în special cele de ordine publică, trebuie să respecte principiul proporționalității și să se întemeieze exclusiv pe conduita persoanei în cauză [52]. Această dispoziție mai prevede că condamnările penale anterioare nu pot justifica în sine luarea unor asemenea măsuri. Articolul 27 alineatul (2) al doilea paragraf din aceeași directivă prevede că conduita persoanei în cauză trebuie să constituie o amenințare reală, prezentă și suficient de gravă la adresa unui interes fundamental al societății [53]. Această dispoziție precizează că nu pot fi acceptate motivări care nu sunt direct legate de caz sau care sunt legate de considerații de prevenție generală [54].

97. Or, în opinia noastră, situația domnului Rendón Marín nu îndeplinește condițiile amintite la punctele 95 și 96 din prezentele concluzii. În această privință, trebuie să se rețină că reglementarea în discuție în litigiul principal condiționează *în mod automat* și fără nicio posibilitate de derogare obținerea unui permis de ședere inițial de lipsa antecedentelor penale în Spania sau în țările în care persoana interesată a avut anterior reședința.

98. În speță, astfel cum reiese din punctul 69 din prezentele concluzii, decizia de trimitere arată că, în aplicarea acestei reglementări, cererea de acordare a unui permis de ședere temporară pe baza unor împrejurări excepționale depusă de domnul Rendón Marín a fost respinsă ca urmare a existenței unor antecedente penale. Prin urmare, acordarea permisului de ședere a fost refuzată în mod automat, fără a se lua în considerare situația specială a reclamantului, și anume fără a se evalua nici comportamentul său personal, nici eventualul pericol actual pe care îl putea reprezenta pentru ordinea publică sau pentru siguranța publică. Guvernul polonez a arătat de asemenea în observațiile sale scrise că nimic din decizia de trimitere nu indică faptul că aceste împrejurări au fost examinate și evaluate.

50 — A se vedea în special Hotărârile van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, punctul 18), Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, punctul 6), Rutili (36/75, EU:C:1975:137, punctul 27), Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punctul 33), Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, punctul 23), Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctele 64 și 65), Comisia/Spania (C-503/03, EU:C:2006:74, punctul 45), Comisia/Germania (C-441/02, EU:C:2006:253, punctul 34), precum și Comisia/Țările de Jos (C-50/06, EU:C:2007:325, punctul 42).

51 — A se vedea Raportul Comisiei către Parlamentul European și către Consiliu privind aplicarea Directivei 2004/38/CE privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora [COM(2008) 840 final, p. 8], în care se arată: „[c]apitolul VI din directivă prevede dreptul statelor membre de a refuza intrarea sau de a expulza cetățenii UE și membrii familiei lor, dar supune acest drept unor garanții materiale și procedurale riguroase care asigură existența unui echilibru echitabil între interesele statelor membre și ale cetățenilor [Uniunii]”. În ceea ce privește în special refuzul dreptului de intrare pe teritoriul unui stat membru pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor lor resortisanți ai unui stat terț, a se vedea Hotărârea Comisia/Spania (C-503/03, EU:C:2006:74, punctele 43 și 45).

52 — A se vedea în această privință, între altele, Hotărârile Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, punctul 6) și Comisia/Germania (C-441/02, EU:C:2006:253, punctul 93).

53 — A se vedea în special Hotărârile Rutili (36/75, EU:C:1975:137, punctul 28), Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punctul 35), Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctul 66) și Jipa (C-33/07, EU:C:2008:396, punctul 23).

54 — A se vedea în această privință Hotărârea Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, punctul 7).

99. În contextul aprecierii unor împrejurări relevante, reținem că din dosarul aflat la dispoziția Curții reiese că domnul Rendón Marín a fost condamnat pentru o infracțiune săvârșită în anul 2005. Această condamnare penală anterioară poate, în sine, să constituie un motiv pentru refuzul acordării unui permis de ședere numai dacă, „pe lângă tulburarea ordinii sociale pe care o reprezintă orice încălcare a legii", comportamentul său personal ar da naștere unei „amenințări reale, prezente și suficient de grave la adresa unui interes fundamental al societății" [55].

100. În plus, Curtea a statuat că, în principiu, condiția referitoare la existența unei amenințări actuale trebuie să fie îndeplinită la momentul în care intervine măsura în cauză [56], ceea ce în speță nu pare să fie cazul. Astfel, faptul că pedeapsa la care a fost condamnat domnul Rendón Marín a fost suspendată ne determină să credem că acesta nu executat pedeapsa închisorii.

101. În ceea ce privește, în al doilea rând, eventuala îndepărtare a domnului Rendón Marín, amintim necesitatea, pe de o parte, de a lua în considerare drepturile fundamentale a căror respectare este asigurată de Curte, în special dreptul la respectarea vieții private și de familie, astfel cum este enunțat la articolul 7 din cartă și la articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [57], și, pe de altă parte, de a respecta principiul proporționalității.

102. Astfel, pentru a aprecia dacă o măsură de îndepărtare este proporțională cu scopul legitim urmărit, în speță protecția ordinii publice sau a siguranței publice, trebuie luate în considerare criteriile de la articolul 28 alineatul (1) din Directiva 2004/38, și anume durata șederii persoanei interesate pe teritoriul statului membru gazdă, vârsta acesteia, starea sa de sănătate, situația sa familială și economică, integrarea sa socială și culturală în statul membru gazdă și intensitatea legăturilor sale cu țara sa de origine. Ni se pare că este important ca gradul de gravitate al infracțiunii să fie și el apreciat în cadrul principiului proporționalității.

103. În sfârșit, trebuie să se arate că considerentul (23) [58] al Directivei 2004/38 menționează o nevoie de protecție specială pentru persoanele care s-au integrat în mod real în statul membru gazdă.

104. Având în vedere cele ce precedă, ajungem la concluzia că condițiile de aplicare a excepției de ordine publică sau de siguranță publică prevăzute de Directiva 2004/38, astfel cum sunt interpretate de Curte, nu sunt îndeplinite și că pe această excepție nu poate să se întemeieze în speță o restrângere a dreptului de ședere precum cea care rezultă din reglementarea în discuție în litigiul principal. În orice caz, revine instanței de trimitere sarcina să verifice acest aspect, luând în considerare ansamblul elementelor sus-menționate.

c) Concluzie intermediară în cauza C-165/14

105. Pe baza ansamblului considerațiilor care precedă, propunem să se constate că Directiva 2004/38 se aplică în privința situației domnului Rendón Marín și a fiicei sale cu cetățenie poloneză. În consecință, articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care impune refuzul automat al acordării unui permis de ședere resortisantului unui stat terț, părinte al unui copil minor cetățean al Uniunii care se află în întreținerea sa și locuiește împreună cu acesta în statul membru gazdă, atunci când părintele are antecedente penale.

55 — A se vedea în special Hotărârile Rutili (36/75, EU:C:1975:137, punctul 28), Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punctul 35), Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctul 66) și Jipa (C-33/07, EU:C:2008:396, punctul 23). Amintim că toate aceste criterii sunt cumulative. A se vedea Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind orientări pentru o mai bună transpunere și aplicare a Directivei 2004/38 [COM(2009) 313 final, p. 11].

56 — A se vedea în special Hotărârile Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punctul 28) și Comisia/Spania (C-503/03, EU:C:2006:74, punctul 44).

57 — A se vedea în acest sens Hotărârea Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708, punctul 52).

58 — Considerentul amintit menționează că „[e]xpulzarea cetățenilor Uniunii și a membrilor familiilor lor din motive de ordine publică sau de siguranță publică este o măsură care poate afecta grav persoanele care, folosindu-se de drepturile și libertățile conferite prin tratat, s-au integrat în mod real în statul membru gazdă […]".

4. Cu privire la dreptul de ședere acordat membrilor familiei unui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii: analiza situației domnului Rendón Marín și a copiilor săi și a situației lui CS și a copilului său

106. În opinia noastră, situația domnului Rendón Marín și a fiicei sale cu cetățenie poloneză intră în domeniul de aplicare al Directivei 2004/38. Totuși, în cazul în care instanța de trimitere, în cadrul controlului condițiilor stabilite de această directivă, ar ajunge la concluzia că aceste condiții nu sunt îndeplinite, vom analiza, în cadrul principiului stabilit prin Hotărârea Ruiz Zambrano [59], situația domnului Rendón Marín și a copiilor săi împreună cu situația lui CS și a copilului său.

a) Cetățenia Uniunii în jurisprudența Curții

107. Articolul 20 TFUE, care conferă cetățenia Uniunii oricărei persoane care are cetățenia unui stat membru [60], trebuie interpretat în sensul că cetățenia unui stat membru este condiția prealabilă folosinței statutului de cetățean al Uniunii. Acesta din urmă reprezintă, de la introducerea sa în tratate [61], statutul ansamblului resortisanților din statele membre [62]. În consecință, el a legitimat procesul de integrare europeană prin consolidarea participării cetățenilor [63]. În această privință, Curtea a amintit în mai multe rânduri vocația cetățeniei Uniunii de a constitui statutul fundamental al resortisanților statelor membre [64].

108. Libertatea fundamentală de circulație și de ședere în întreaga Uniune este legată de statutul de cetățean al Uniunii [65]. Astfel, în calitate de „statut personal care are o sferă de aplicare transnațională”, acesta a creat condițiile necesare pentru o recunoaștere reciprocă și, prin urmare, pentru o cunoaștere reciprocă a societăților statelor membre și a cetățenilor acestora [66], a căror evoluție se înscrie în cadrul particular al raporturilor concrete ale resortisanților statelor membre cu autoritățile naționale [67].

59 — C-34/09, EU:C:2011:124.

60 — Hotărârile D'Hoop (EU:C:2002:432, punctul 27) și Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124, punctul 40).

61 — În ceea ce privește afirmația făcută de Curte în Hotărârea Grzelczyk (C-224/98, EU:C:2001:458, punctul 31), avocatul general Sharpston a considerat că „această afirmație are consecințe tot atât de importante și de cuprinzătoare precum celelalte hotărâri esențiale din jurisprudența Curții. Într-adevăr, apreciem descrierea cetățeniei Uniunii făcută de Curte în cauza Gryzelczyck [(C-184/99, EU:C:2001:458)] ca fiind probabil de o importanță asemănătoare cu afirmația determinantă din cauza Van Gend en Loos [(26/62, EU:C:1963:1)] că «această Comunitate constituie o nouă ordine juridică de drept internațional, în favoarea căreia statele și-au limitat drepturile suverane […] și ale cărei subiecte sunt nu numai statele membre, ci și resortisanții acestora»”. A se vedea Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, punctul 68).

62 — Cu privire la conținutul cetățeniei Uniunii după Tratatul de la Maastricht, a se vedea O'Leary, S., *The evolving Concept of Community Citizenship, From the Free Movement of Persons to Union Citizenship*, Haga, Londra, Boston (Kluwer), 1996.

63 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza McCarthy și alții (C-202/13, EU:C:2014:345, punctele 39 și 40).

64 — A se vedea în special Hotărârile Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, punctul 31), D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432, punctul 28), Baumbast și R (C-413/99, EU:C:2002:493, punctul 82), Garcia Avello (EU:C:2003:539, punctul 22), Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctul 65), Pusa (C-224/02, EU:C:2004:273, punctul 16), Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 25), Bidar (C-209/03, EU:C:2005:169, punctul 31), Comisia/Austria (C-147/03, EU:C:2005:427, punctul 45), Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446, punctul 15), Spania/Regatul Unit (C-145/04, EU:C:2006:543, punctul 74), Comisia/Țările de Jos (C-50/06, EU:C:2007:325, punctul 32), Huber (C-524/06, EU:C:2008:724, punctul 69), Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), Prinz și Seeberger (C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524, punctul 24) și Martens (C-359/13, EU:C:2015:118, punctul 21).

65 — A se vedea în acest sens Lenaerts, K., și Gutièrrez-Fons, J. A., „Ruiz-Zambrano (C-34/09) o de la emancipación de la Ciudadanía de la Unión de los límites inherentes a la libre circulación”, în *Revista española de derecho europeo*, nr. 40, 2011, p. 493-521, p. 518.

66 — Cetățenia Uniunii „presupune existența unei legături de natură politică între cetățenii europeni, deși nu este vorba despre o legătură de apartenență la un popor. Dimpotrivă, această legătură politică unește popoarele Europei și se întemeiază pe angajamentul lor reciproc de a-și deschide comunitățile politice respective altor cetățeni europeni și de a construi o nouă formă de solidaritate civică și politică la scară europeană. Această legătură nu pretinde existența unui popor, ci este fondată pe existența unui spațiu politic european, din care sunt generate drepturi și îndatoriri”. A se vedea Concluziile avocatului general Poiares Maduro prezentate în cauza Rottmann (C-135/08, EU:C:2009:588, punctul 23).

67 — A se vedea în acest sens Azoulai, L., „La citoyenneté européenne, un statut d'intégration sociale”, în *Chemins d'Europe. Mélanges en l'honneur de Jean Paul Jacqué*, 2010, p. 2-28.

Tocmai aceste raporturi sunt cele care le-au permis resortisanților interesați să revendice beneficiul drepturilor în temeiul statutului de cetățean al Uniunii. Prin recunoașterea acestor drepturi, jurisprudența Curții a avut un rol major, chiar decisiv, în construcția acestui statut fundamental care astăzi constituie un element esențial al identității europene a cetățenilor [68].

109. În special, Curtea, printre drepturile pe care le-a recunoscut cetățenilor Uniunii [69], le-a acordat acestora mai întâi beneficiul dreptului la egalitate de tratament dincolo de dispozițiile referitoare la libera circulație a lucrătorilor [70]. Ea le-a recunoscut apoi, în cadrul dreptului la liberă circulație pe teritoriul Uniunii, un drept de ședere și un drept la egalitate de tratament în raport cu resortisanții statului membru gazdă [71]. În sfârșit, Curtea a interpretat dispozițiile din tratat referitoare la libera circulație a lucrătorilor în lumina cetățeniei Uniunii [72].

110. Această vastă activitate jurisprudențială, prin intermediul căreia Curtea a făcut efectivă cetățenia Uniunii, a fost și încă mai este realizată în mod progresiv, în strânsă cooperare cu instanțele naționale în cadrul procedurii preliminare. Pe întregul parcurs al acestei cooperări, Curtea a urmărit o linie jurisprudențială coerentă care a contribuit în mod remarcabil la edificarea statutului fundamental al cetățeanului Uniunii.

111. În cadrul prezentelor cauze sunt pertinente în special trei evoluții jurisprudențiale ale Curții: Hotărârile Zhu și Chen [73], Rottmann [74] și Ruiz Zambrano [75].

112. În Hotărârea Zhu și Chen [76], la care am făcut deja referire la punctele 86 și 87 din prezentele concluzii, Curtea a considerat, într-o situație în care copilul, cetățean al Uniunii, nu părăsise niciodată Regatul Unit [77], că acest copil nu își putea exercita pe deplin și efectiv drepturile de care se bucura în calitatea sa de cetățean al Uniunii fără prezența și asistența părinților săi.

68 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza McCarthy și alții (EU:C:2014:345, punctele 39 și 40).

69 — A se vedea în această privință, Azoulai, L., *op. cit.*, p. 6.

70 — A se vedea în special Hotărârea Martínez Sala (C-85/96, EU:C:1998:217).

71 — A se vedea în special Hotărârile Baumbast și R (C-413/99, EU:C:2002:493), Trojani (C-456/02, EU:C:2004:488) și Bidar (C-209/03, EU:C:2005:169).

72 — A se vedea în special Hotărârile Collins (C-138/02, EU:C:2004:172), Ioannidis (C-258/04, EU:C:2005:559) și Vatsouras și Koupatantze (C-22/08 și C-23/08, EU:C:2009:344).

73 — C-200/02, EU:C:2004:639.

74 — C-135/08, EU:C:2010:104.

75 — C-34/09, EU:C:2011:124.

76 — C-200/02, EU:C:2004:639.

77 — În cauza Zhu și Chen, copilul era născut într-o regiune din Regatul Unit (Irlanda de Nord) și, deplasându-se la Cardiff, în Țara Galilor, se deplasa numai în interiorul acestei țări.

113. Hotărârea Rottmann [78] a determinat Curtea să precizeze că aplicabilitatea dreptului Uniunii nu este condiționată de existența unui element transfrontalier [79]. După ce a afirmat competența statelor membre în materie de dobândire și de pierdere a cetățeniei [80], Curtea a amintit însă că „faptul că o materie ține de competența statelor membre nu împiedică faptul că, în situații care intră sub incidența dreptului Uniunii, normele naționale în cauză trebuie să respecte acest din urmă drept” [81]. În această privință, Curtea s-a întemeiat pe o jurisprudență constantă în acest sens referitoare la situații în care o legislație adoptată într-un domeniu aparținând competenței naționale fusese apreciată în lumina dreptului Uniunii [82]. Prin urmare, din moment ce aceste situații intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, ele trebuie să respecte acest drept și sunt supuse controlului Curții. Astfel, statutul de cetățean al Uniunii nu poate fi privat de efectul său util și, în consecință, drepturile pe care le conferă nu pot fi încălcate prin adoptarea unor măsuri etatice [83]. În mod cert, aceasta nu înseamnă că statele membre și-au pierdut competența în materie de cetățenie! Însă, această jurisprudență subliniază că statele membre trebuie, în exercitarea competenței lor în materie de cetățenie, să respecte dreptul Uniunii [84]. Cu alte cuvinte, tocmai în exercitarea competențelor proprii, statele membre sunt ținute să vegheze ca dreptul Uniunii să nu fie golit de efectul său util.

114. În Hotărârea Rottmann [85], Curtea a declarat, prin urmare, că statutul de cetățean al Uniunii conferit de articolul 20 TFUE are un caracter fundamental, astfel încât o situație care pune în discuție un cetățean al Uniunii și care poate determina *pierderea* statutului menționat și a drepturilor care îi sunt aferente „ține, *prin natura și prin consecințele acesteia*, de dreptul Uniunii” [86]. Această ultimă teză [87] ne face să ne gândim la criteriul stabilit de Curte în Hotărârea Ruiz Zambrano [88], în care a declarat că dreptul Uniunii se opune unor măsuri care au efectul de *a-i priva* pe cetățenii Uniunii *de*

78 — C-135/08, EU:C:2010:104, punctele 38-42. Amintim că, în această hotărâre, Curtea s-a pronunțat cu privire la măsura prin care un stat membru (în speță Republica Federală Germania, Landul Bavaria) intenționa să retragă cetățenia germană pe care domnul Rottmann o dobândise prin naturalizare în mod fraudulos după ce a părăsit Austria pentru a se deplasa în Germania. Totuși, guvernele german și austriac, precum și Comisia au arătat că „[i]mprejurarea că, într-o situație precum cea din acțiunea principală, persoana interesată și-a exercitat dreptul de liberă circulație înainte de naturalizarea sa nu va putea constitui, prin ea însăși, un element transfrontalier care poate avea un rol în ceea ce privește retragerea naturalizării respective”. Atunci când a acceptat această argumentație, Curtea a acceptat să nu ia în considerare exercitarea anterioară de către domnul Rottmann a dreptului său la liberă circulație și a considerat viitorul, iar nu trecutul. În acest sens a se vedea Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, punctul 94).

79 — Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 48). Această cauză nu era prima cauză referitoare la cetățenia Uniunii în care elementul de deplasare efectivă peste frontiere era fie dificil de identificat, fie pur și simplu inexistent. Astfel, cauza Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539) privea deja părinți care, resortisanți spaniol și belgian, se stabiliseră în Belgia, însă ai căror doi copii, care aveau dublă cetățenie, spaniolă și belgiană, și al căror nume de familie contestat făcea obiectul procedurii, erau născuți în Belgia și nu părăsiseră niciodată acest stat membru. Tot astfel, în cauza Zhu și Chen, copilul nu părăsise niciodată Regatul Unit. A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, punctul 77). A se vedea de asemenea Hotărârile Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539) și Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639).

80 — Hotărârile Micheletti și alții (C-369/90, EU:C:1992:295, punctul 10), Mesbah (C-179/98, EU:C:1999:549, punctul 29), Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 37) și Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 39).

81 — Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 41).

82 — A se vedea în acest sens Hotărârea Bickel și Franz (C-274/96, EU:C:1998:563, punctul 17) (referitoare la o reglementare națională în materie penală și de procedură penală), Hotărârea Garcia Avello (EU:C:2003:539, punctul 25) (referitoare la norme naționale care reglementează numele unei persoane), Hotărârea Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446, punctul 19) (privind norme naționale referitoare la fiscalitatea directă), precum și Hotărârea Spania/Regatul Unit (C-145/04, EU:C:2006:543, punctul 78) (referitoare la norme naționale care stabilesc titularii dreptului de a alege și de a fi ales în alegerile pentru Parlamentul European). Hotărârea Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106), referitoare la definiția termenului „resortisant”, a făcut obiectul comentariului următor: „În Hotărârea Kaur, Curtea […] a declarat că, în exercitarea competențelor lor în domeniul cetățeniei, statele membre trebuie să ia în mod corespunzător în considerare dreptul Uniunii Europene. Importanța acestei observații reiese din hotărârea fondatoare pronunțată în cauza Rottmann”; a se vedea Barnard, C., *The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms*, Oxford (Oxford University Press), 2010, ediția a patra, p. 476.

83 — A se vedea cu privire la această hotărâre Mengozzi, P., „Complémentarité et coopération entre la Cour de justice de l'Union européenne et les juges nationaux en matière de séjour dans l'Union des citoyens d'États tiers”, în *Il Diritto dell'Unione Europea*, 1/2013, p. 29-48, p. 34.

84 — Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 45 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea, pentru o analiză doctrinală a jurisprudenței referitoare la această materie, Pudzianowska, D., „Warunki nabycia i utraty obywatelstwa Unii Europejskiej. Czy dochodzi do autonomizacji pojęcie obywatelstwa Unii?”, *Ochrona praw obywatelek i obywateli Unii Europejskiej, ed. Baranowska*, G., Bodnar, A., Gliszczyńska-Grabias, A., Varșovia, 2015, p. 141-154.

85 — C-135/08, EU:C:2010:104

86 — Sublinierea noastră. Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctele 39-46). A se vedea în această privință Mengozzi, P., *op. cit.*, p. 33.

87 — C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 42.

88 — C-34/09, EU:C:2011:124, punctul 42.

beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de tratat. În opinia noastră, „privarea cetățenilor Uniunii de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul de cetățean al Uniunii" corespunde „naturii și consecințelor pierderii statutului de cetățean". Astfel, prima noțiune este inclusă perfect în cea de a doua. Vom reveni ulterior asupra similitudinii dintre aceste două noțiuni [89].

115. Întinderea protecției cetățeniei Uniunii afirmată în Hotărârea Rottmann [90] a fost precizată în Hotărârea Ruiz Zambrano [91], în care Curtea a recunoscut dreptul de ședere al unor resortisanți ai unor state terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii care nu a făcut niciodată uz de dreptul său la liberă circulație.

116. Hotărârea Ruiz Zambrano [92] se înscrie într-o linie jurisprudențială care urmărește recunoașterea drepturilor revendicate de resortisanți ai statelor membre care [93], în calitate de cetățeni ai Uniunii, își exprimă nevoia de protecție juridică și cererea de integrare nu numai în statul membru gazdă [94], ci și în propriul stat membru. Astfel, faptul că resortisanților statelor membre li se recunoaște un statut fundamental precum cel al cetățeniei Uniunii implică, potrivit Curții, faptul că dreptul Uniunii se opune unor măsuri naționale care au ca efect să îi priveze de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de acest statut. S-ar întâmpla așa dacă unui resortisant al unui stat terț care își asumă singur întreținerea copiilor săi de vârstă fragedă, cetățeni ai Uniunii, i s-ar refuza dreptul de ședere în statul membru în care aceștia din urmă au reședința și ai cărui cetățeni sunt, din moment ce această măsură îi obligă și pe copiii respectivi să părăsească teritoriul Uniunii [95].

117. Această concluzie a Curții, care a făcut obiectul a numeroase aprecieri divergente în doctrină, nu este în mod evident accidentală. În această privință, ne vom mărgini să subliniem că hotărârea menționată este rezultatul unei evoluții jurisprudențiale majore [96] care a constituit fundamentul [97] soluției reținute de Curte în Hotărârea Ruiz Zambrano [98]. În opinia noastră, această evoluție jurisprudențială rezultă, pe de o parte, dintr-o strânsă cooperare între Curte și instanțele naționale și, pe de altă parte, din evoluția fericită și în același timp logică a societății în statele membre și a societății europene considerată în ansamblul său, în care resortisanții nu fac decât să își integreze în viața lor statutul de cetățean al Uniunii care le este conferit de tratat. Acest statut îi unește în calitatea lor de popoare ale unei Europe care, pe baza unei solidarități civice și politice încă în construcție, dar

89 — A se vedea punctul 125 și următoarele din prezentele concluzii.

90 — C-135/08, EU:C:2010:104. Cu privire la această hotărâre, a se vedea Kochenov, D., și Plender, R., „EU Citizenship: From an Incipient Form to an Incipient Substance? The Discovery of the Treaty Text", în *European Law Review*, vol. 37, nr. 4, p. 369-396.

91 — C-34/09, EU:C:2011:124.

92 — C-34/09, EU:C:2011:124.

93 — A se vedea punctul 109 din prezentele concluzii.

94 — A se vedea considerentul (18) al Directivei 2004/38.

95 — Punctele 42-45.

96 — A se vedea în special Hotărârile Micheletti și alții (C-369/90, EU:C:1992:295), Singh (C-370/90, EU:C:1992:296), Bickel și Franz (C-274/96, EU:C:1998:563), D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432), Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106), Baumbast și R (C-413/99, EU:C:2002:493), Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539), Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639), Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446), Spania/Regatul Unit (C-145/04, EU:C:2006:543) și Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104).

97 — În ceea ce privește Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), a se vedea Lenaerts, K., „The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice", *ERA Forum*, 2013, p. 369-583, în special p. 575, unde se subliniază că „[a]ceastă hotărâre a pregătit terenul pentru adoptarea de către Curte a Hotărârii Ruiz Zambrano […]". A se vedea de asemenea Barnard, C., *op. cit.*, Oxford (Oxford University Press), 2010, p. 424, care arată că: „Nu este nicio îndoială că această hotărâre a Curții, în special punctul 42 din aceasta, a prefigurat hotărârea de principiu și foarte controversată care a fost pronunțată în cauza Ruiz Zambrano [(C-34/09, EU:C:2011:124)]".

98 — C-34/09, EU:C:2011:124.

necesară într-un context politic, economic și social globalizat, le recunoaște drepturi și obligații care nu pot fi limitate în mod nejustificat de autoritățile naționale [99]. A le afirma resortisanților statelor membre că ei sunt cetățeni ai Uniunii creează așteptări, definind în același timp drepturi și obligații [100].

118. În special, în această evoluție, criteriul stabilit în Hotărârea Ruiz Zambrano [101], potrivit căruia articolul 20 TFUE se opune unor măsuri naționale care au efectul de a-i priva pe cetățenii Uniunii de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor de cetățean al Uniunii ,a fost confirmat de Curte în hotărârile sale ulterioare [102]. Curtea a precizat întinderea acestuia declarând că el se aplică unor „situații foarte speciale în care, în pofida faptului că dreptul derivat privind dreptul de ședere al resortisanților țărilor terțe nu este aplicabil și că cetățeanul Uniunii nu și-a exercitat libertatea de circulație, un drept de ședere nu poate, în mod excepțional, să fie refuzat unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei cetățeanului menționat, cu riscul de a nu respecta efectul util al cetățeniei Uniunii de care se bucură acest din urmă resortisant în cazul în care, drept consecință a unui astfel de refuz, acel cetățean ar fi obligat, în fond, să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu, împiedicându-l astfel să beneficieze în mod efectiv de substanța drepturilor pe care le conferă acest statut” [103].

119. În acest cadru jurisprudențial, reamintit la punctele 111-118 din prezentele concluzii, întrebarea care se pune în contextul prezentelor cauze este următoarea: se poate considera în speță că situația domnului Rendón Marín și a copiilor săi [104], precum și situația lui CS și a copilului său sunt situații speciale sau excepționale la care Curtea face referire în jurisprudența menționată mai sus? Cu alte cuvinte, se poate afirma că situațiile respective intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii?

99 — Cu titlu de exemplu, trebuie amintit că, potrivit Curții, ceea ce era important în cauza Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539) „nu era atât faptul că diversitatea numelor de familie era consecința dublei cetățenii a persoanelor interesate, ci chiar faptul că această diversitate era de natură să dea naștere pentru cetățenii Uniunii implicați *unor inconveniente serioase* care constituiau un obstacol în calea liberei circulații care nu putea fi justificat decât dacă se întemeia pe considerații obiective și era proporțional cu obiectivul legitim urmărit”. A se vedea Hotărârea McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 52) precum și, în acest sens, Hotărârea Grunkin și Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, punctele 23, 24 și 29). Sublinierea noastră.

100 — Sarmiento, D., și Sharpston, E., „European Citizenship and its New Union: time to move on?”, în D. Kochenov (editor), *EU Citizenship and Federalism: The Role of Rights*, Cambridge University Press (în curs de apariție).

101 — C-34/09, EU:C:2011:124.

102 — A se vedea Hotărârile McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 47), Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 64), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 71), precum și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 32). Totuși, în aceste hotărâri, astfel cum am subliniat în Concluziile noastre prezentate în cauza McCarthy și alții (C-202/13, EU:C:2014:345, punctul 98), Curtea a decis că situațiile în discuție nu intrau sub incidența dreptului Uniunii. Astfel, cetățenii Uniunii vizați în aceste cauze fie nu și-au exercitat niciodată dreptul la liberă circulație, întrucât au locuit întotdeauna în statul membru ai cărui resortisanți sunt, și, în principiu, măsurile în discuție nu îi privau de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor (de exemplu, doamna McCarthy a locuit întotdeauna în Regatul Unit, stat al cărui cetățean era. Prin urmare, ea putea să locuiască singură în statul respectiv, chiar dacă soțului ei, cetățean jamaican, i s-a refuzat șederea în calitate de membru al familiei, resortisant al unui stat terț), fie membrul familiei lor, resortisant al unui stat terț, nu i-a însoțit și nici nu li s-a alăturat în deplasările lor în alt stat membru și nu îndeplineau condițiile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38 [în special, Curtea a arătat că domnul Iida nu a solicitat dreptul de ședere cu soția și cu fiica sa în statul membru gazdă, Austria, ci în statul membru de origine al acestora din urmă, Republica Federală Germania, că acești doi cetățeni ai Uniunii nu fuseseră descurajați să își exercite dreptul la liberă circulație și că domnul Iida însuși avea în orice caz anumite drepturi de ședere atât în temeiul dreptului național, cât și al dreptului Uniunii (Hotărârea Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punctele 73-75)].

103 — Hotărârile Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 67), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 71), Ymeraga și alții (C-87/12, EU:C:2013:291, punctul 36), precum și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 32). În special, domnul Dereci era un resortisant turc ai cărui soție și cei trei copii erau austrieci și locuiseră întotdeauna în Austria, țară în care dorea să locuiască împreună cu ei. În această situație, nici cei trei copii, nici mama nu erau privați de beneficiul esenței drepturilor lor întrucât, contrar situației din cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), subzistența acestor copii nu depindea de tatăl lor și, prin urmare, puteau locui în Austria.

104 — A se vedea punctul 106 din prezentele concluzii.

120. Suntem convinși de aceasta. Faptul că copiii domnului Rendón Marín și copilul lui CS dețin cetățenia unui stat membru, și anume cetățeniile spaniolă, poloneză și, respectiv, britanică, ale căror condiții de dobândire sunt, în mod evident, de competența statelor membre interesate [105], implică faptul că aceștia beneficiază de statutul de cetățean al Uniunii [106]. Prin urmare, în calitate de cetățeni ai Uniunii, acești copii au dreptul de liberă circulație și de ședere pe teritoriul Uniunii și orice limitare a acestui drept intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii [107].

121. Or, din elementele furnizate în deciziile de trimitere reiese tocmai o posibilă restrângere a acestui drept, în special a dreptului de ședere. Protecția dreptului Uniunii se aplică din moment ce copiii domnului Rendón Marín și copilul lui CS, ca o consecință a expulzării părintelui lor respectiv în cauză, în a cărui îngrijire exclusivă au fost încredințați, pot fi obligați, în fapt, să îl însoțească și, prin urmare, să părăsească teritoriul Uniunii „considerat în ansamblul său”. Astfel, expulzarea părintelui lor i-ar priva de beneficiul efectiv al esenței drepturilor pe care li le conferă totuși statutul lor de cetățeni ai Uniunii [108]. Nu se poate nega faptul că, în principiu, un refuz de a acorda permisul de ședere domnului Rendón Marín în Spania [109] și o expulzare a lui CS din Regatul Unit ar putea să nu respecte efectul util al cetățeniei Uniunii de care beneficiază copiii respectivi. În consecință, astfel cum Comisia a arătat în mod întemeiat, situațiile în cauză constituie situații excepționale în sensul jurisprudenței care confirmă Hotărârea Ruiz Zambrano [110].

122. În consecință, apreciem că, în lumina acestei jurisprudențe, situațiile respective intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii.

b) Cu privire la respectarea de către legislațiile naționale a dreptului de ședere al cetățenilor Uniunii

123. Curtea a arătat că dreptul Uniunii nu conferă niciun drept autonom resortisanților statelor terțe. Astfel, eventualele drepturi care le sunt acordate prin dispozițiile tratatului privind cetățenia Uniunii nu sunt drepturi proprii, ci sunt drepturi derivate din exercitarea libertății de circulație de către un cetățean al Uniunii [111]. Așadar, drepturile de ședere derivate nu există, în principiu, decât dacă sunt necesare pentru a asigura exercitarea efectivă de către cetățenii Uniunii a drepturilor lor de liberă circulație și de ședere [112]. În consecință, potrivit jurisprudenței Curții, „privarea de beneficiul efectiv al esenței drepturilor” care decurg din statutul de cetățeni ai Uniunii de care beneficiază copiii interesați este cea care face necesară protecția dreptului derivat al părinților lor.

124. Pentru CS, ca și pentru Comisie, astfel cum a arătat aceasta din urmă în observațiile sale scrise și orale, problema care se află în centrul prezentei cauze este dacă dreptul copilului cetățean al Uniunii de a nu fi constrâns să părăsească Uniunea, care decurge direct din articolul 20 TFUE, este absolut sau dacă un stat membru poate în mod întemeiat să pună în balanță dreptul primar al Uniunii și propriul său interes de a expulza un resortisant al unui stat terț al cărui comportament, din punctul de vedere al dreptului național, justifică îndepărtarea sa către o țară terță.

105 — Hotărârile Micheletti și alții (C-369/90, EU:C:1992:295, punctul 29) și Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 39).

106 — Hotărârile Garcia Avello (EU:C:2003:539, punctul 21) și Zhu și Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 21). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Tizzano prezentate în cauza Zhu și Chen (EU:C:2004:307, punctele 47-52).

107 — A se vedea punctele 107-122 din prezentele concluzii. Nu din cauză că nu și-au exercitat dreptul de liberă circulație și de ședere pe teritoriul Uniunii aceștia nu beneficiază, în calitate de cetățeni ai Uniunii, de dreptul respectiv.

108 — A se vedea în acest sens Hotărârile Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 67), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 71), Ymeraga și alții (C-87/12, EU:C:2013:291, punctul 36), precum și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 32).

109 — Posibilitatea ca domnul Rendón Marín și copiii săi să se poată deplasa în Polonia, stat membru al cărui resortisant este fiica sa, astfel cum au arătat mai multe state membre intervenient, se susține numai teoretic. Domnul Rendón Marín a arătat în ședință că nu are legături cu familia mamei fiicei sale (care, din câte știe, nu are reședința în Polonia) și că nu vorbește limba polonă.

110 — C-34/09, EU:C:2011:124. A se vedea în acest sens Hotărârile Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 67), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, punctul 71), Ymeraga și alții (C-87/12, EU:C:2013:291, punctul 36), precum și Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 32).

111 — A se vedea, în acest sens Hotărârea O. și B. (C-456/12, EU:C:2014:135, punctul 36 și jurisprudența citată).

112 — A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauzele conexate O. și alții (C-456/12 și C-457/12, EU:C:2013:842, punctul 49).

125. Pentru a analiza această problemă am dori să revenim asupra similitudinii soluțiilor date în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104) și Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) [113].

126. Corespondența dintre situația domnului Rottmann, susceptibilă să determine „pierderea statutului conferit de articolul [20 TFUE] și a drepturilor care îi sunt aferente” [114], și situația copiilor Ruiz Zambrano, care îi poate „priva de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor de cetățean al Uniuni” [115], nu este în mod vădit o simplă coincidență [116]. Este suficient să se observe că punctul 42 din Hotărârea Ruiz Zambrano este întemeiat pe punctul 42 din Hotărârea Rottmann. În orice caz, aceste două noțiuni au, în opinia noastră, o întindere similară.

127. Permiteți-ne să precizăm această idee.

128. Noțiunea „esență a drepturilor” utilizată de Curte duce cu gândul în mod inevitabil la noțiunea „substanță a drepturilor”, în special a drepturilor fundamentale [117], bine cunoscută în tradițiile constituționale ale statelor membre [118], precum și în dreptul Uniunii [119]. În special, acesta din urmă prevede la articolul 52 alineatul (1) din cartă, astfel cum este interpretat de jurisprudența Curții, că pot fi impuse restrângeri exercitării unor drepturi, în măsura în care aceste restrângeri sunt prevăzute de lege, respectă substanța acestor drepturi și libertăți și dacă, cu respectarea principiului proporționalității, ele sunt necesare și răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.

113 — A se vedea punctul 114 din prezentele concluzii.

114 — Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 42).

115 — Hotărârea Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124, punctul 42).

116 — A se vedea Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, punctul 95).

117 — În ceea ce privește această noțiune, care își are originea în dreptul german, a se vedea, între altele, Häberle, P., *Die Wesensgehaltsgarantie des Art. 19 Abs. 2 GG*, ediția a treia, C. F. Müller, Karlsruhe, 1983, și Schneider, L., *Der Schutz des Wesensgehalts von Grundrechten nach Art. 19 Abs. 2 GG*, Duncker & Humblot, Berlin, 1983. În doctrina poloneză, a se vedea, pentru o analiză a noțiunii „stota praw i wolności”, care figurează la articolul 33 alineatul 3 din Constituția poloneză, Wojtyczek, K., *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę ochrony praw człowieka w Konstytucji RP*, Cracovia, 1999, p. 203-214, și Łabno, A., „Ograniczenia wolności i praw człowieka na podstawie art. 31 Konstytucji III RP”, *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, ed. Banaszak, B., Preisner, A., Varșovia, 2002, p. 693-709. În doctrina spaniolă, a se vedea în special De Otto, I., „La regulación del ejercicio de los derechos fundamentales. La garantía de su contenido esencial en el artículo 53.1 de la Constitución”, în *Obras Completas*, Universidad de Oviedo y Centro de estudios políticos y constitucionales (CEPC), Oviedo, 2010, p. 1471, Cruz Villalón, P., „Derechos Fundamentales y Legislación (1991)”, în *La curiosidad del jurista persa, y otros estudios sobre la Constitución*, CEPC, ediția a doua, Madrid, 2006, și Jiménez Campo, J., *Derechos fundamentales. Concepto y garantías*, 1999, Editura Trotta, 1999.

118 — A se vedea articolul 4 alineatul (4) din Carta drepturilor fundamentale cehă, articolul 8 alineatul (2) din Constituția maghiară, articolul 30 alineatul (3) din Constituția poloneză, articolul 18 alineatul (3) din Constituția portugheză, articolul 49 alineatul (2) din Constituția română și articolul 13 alineatul (4) din Constituția slovacă.

119 — A se vedea în special Hotărârea Volker und Markus Schecke și Eifert (C-92/09 și C-93/09, EU:C:2010:662, punctul 50). A se vedea de asemenea Wróbel, A., „Art. 52”, *Karta Praw podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, Wróbel, A., ed., Wydawnictwo C. H. Beck, 2013, p. 1343-1384, în special p. 1352.

129. S-ar putea susține că, întrucât respectarea principiului proporționalității face parte din examinarea limitărilor care pot fi impuse exercitării drepturilor fundamentale [120], în optica concepției relative privind garantarea substanței drepturilor fundamentale [121], respectarea acestui principiu trebuie de asemenea să fie verificată, în ceea ce privește eventualele limitări aduse drepturilor aferente statutului fundamental de cetățean al Uniunii, printre care dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre. Potrivit articolului 45 alineatul (1) din cartă, „[o]rice cetățean al Uniunii are dreptul de circulație și de ședere liberă pe teritoriul statelor membre”.

130. Dacă o asemenea abordare ar fi acceptată, ar trebui atunci să se considere că respectarea esenței drepturilor care decurg din statutul fundamental de cetățean al Uniunii operează, precum în cazul respectării substanței drepturilor fundamentale, „ca o limită finală și absolută pentru orice posibilă restrângere a exercitării drepturilor aferente acestuia”, și anume ca „o limită a restrângerilor” [122]. Astfel, nerespectarea esenței drepturilor conferite cetățeanului Uniunii face ca acestea să fie „lipsite de conținut”, așa încât nu s-ar mai putea pune problema „restrângerii” exercitării drepturilor menționate, ci, pur și simplu, a „eliminării” acestora [123]. În definitiv, pierderea cetățeniei Uniunii (pentru domnul Rottmann, ca o consecință a pierderii pe cale administrativă a cetățeniei unui stat membru) și privarea de beneficiul efectiv al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii (pentru copiii Ruiz Zambrano, ca o consecință a obligării, „în fapt”, a acestor copii să părăsească teritoriul Uniunii) au aceleași consecințe grave asupra dreptului de ședere al cetățenilor Uniunii. Indiferent dacă definitiv sau pe termen lung [124], acest drept este, *în principiu*, golit de substanța sa, în speță libertatea de ședere pe teritoriul Uniunii. În consecință, problema se rezumă la a determina dacă această restrângere a dreptului de ședere este proporțională, în sensul că, în caz contrar, s-ar încălca limita impusă în privința restrângerii eventuale a drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, cu alte cuvinte, respectarea esenței acestor drepturi [125].

120 — În ceea ce privește o interzicere definitivă a dreptului de vot legată de faptul de a fi făcut obiectul unei condamnări penale, a se vedea Hotărârea Delvigne (C-650/13, EU:C:2015:648, punctul 46-48). În ceea ce privește unele restrângeri ale uzului dreptului de proprietate, a se vedea Hotărârile Hauer (44/79, EU:C:1979:290, punctele 23 și 30), Schräder HS Kraftfutter (265/87, EU:C:1989:303, punctul 15), Standley și alții (C-293/97, EU:C:1999:215, punctul 54), precum și Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia (C-402/05 P și C-415/05 P, EU:C:2008:461, punctul 355).

121 — În schimb, potrivit concepției absolute a garanțiilor substanței drepturilor fundamentale, această substanță nu poate fi, în niciun caz, limitată. Cu privire la concepția relativă și la concepția absolută a garanțiilor substanței drepturilor fundamentale, a se vedea în special Alexy, R., *A Theory of Constitutional Principles*, Oxford, 2010, p. 192-196. Doctrina poloneză susține că, în orice caz, identificarea conținutului esențial al drepturilor nu poate fi efectuată decât într-un caz concret. A se vedea, Łabno, A., „Ograniczenia wolności i praw człowieka na podstawie art. 31 Konstytucji III RP”, *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, ed. Banaszak, B., Preisner, A., Varșovia, 2002, p. 708.

122 — A se vedea prin analogie Concluziile avocatului general Cruz Villalón prezentate în cauza Delvigne (C-650/13, EU:C:2015:363, punctele 115 și 116). În ceea ce privește această noțiune, care își are originea în dreptul german, a se vedea printre altele Häberle, P., *op. cit.*, și Schneider, L., *op. cit.* În doctrina spaniolă, a se vedea în special De Otto, I., *op. cit.*, p. 1471.

123 — *Ibidem.*

124 — În cazul copiilor de vârstă fragedă, limitarea dreptului de ședere poate să dureze mai mulți ani înainte ca aceștia să atingă o vârstă suficientă pentru a exercita acest drept în mod independent de părinții lor.

125 — A se vedea prin analogie Concluziile avocatului general Cruz Villalón prezentate în cauza Delvigne (C-650/13, EU:C:2015:363, punctele 115 și 116). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Bot prezentate în cauza Schrems (C-362/14, EU:C:2015:627, punctele 175-177 și 185).

131. În mod cert, s-ar putea susține de asemenea că noțiunea „esența drepturilor” utilizată de Curte nu este în mod necesar expresia noțiunii „substanța drepturilor” la care se referă articolul 52 alineatul (1) din cartă [126]. Cu toate acestea, chiar dacă ajungem la concluzia că aceste două noțiuni nu sunt echivalente [127], din moment ce măsurile naționale în discuție implică limitarea dreptului de ședere al unui cetățean al Uniunii, trebuie să se examineze proporționalitatea lor dacă statul membru respectiv invocă excepția de ordine publică sau de siguranță publică.

132. Tocmai problema analizei principiului proporționalității este cea care a marcat o diferență importantă în modul în care Curtea a examinat aceste două cauze. Astfel, în cauza Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), Curtea trebuia să examineze dacă justificarea, invocată de mai multe guverne, a deciziei de retragere a naturalizării în considerarea unor manopere frauduloase corespundea unui motiv de interes general, inclusiv de ordine publică sau de siguranță publică. Or, în cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), guvernul belgian nu a invocat nici interesul general, nici ordinea publică sau securitatea juridică. Domnul Ruiz Zambrano nu era considerat un pericol pentru ordinea publică sau pentru siguranța publică a Belgiei [128]. Cu alte cuvinte, Curții i s-a solicitat să se pronunțe numai cu privire la necesitatea de a recunoaște domnului Ruiz Zambrano în special un drept de ședere, iar guvernul belgian nu a invocat excepția de ordine publică sau de siguranță publică. În consecință, Curtea nu a procedat la examinarea măsurii naționale în cadrul principiului proporționalității. Cu toate acestea, faptul că Curtea nu a examinat proporționalitatea măsurii naționale în cauza menționată nu exclude ca o astfel de examinare să poată fi pertinentă în alte împrejurări [129].

133. Oricum, în cazul domnului Rottmann, unde era vorba despre retragerea cetățeniei sale germane și, prin urmare, despre pierderea definitivă a cetățeniei Uniunii, Curtea a admis că era de competența instanței de trimitere să verifice dacă decizia de retragere în discuție respecta principiul proporționalității în ceea ce privește consecințele pe care le implica asupra situației persoanei în cauză din perspectiva dreptului Uniunii [130]. Astfel, o asemenea analiză a principiului proporționalității în cadrul unei excepții de ordine publică sau de siguranță publică ar fi pertinentă și în ceea ce privește situațiile din prezentele cauze. În această privință, reținem faptul că Curtea a decis că, „având în vedere importanța pe care dreptul primar o acordă statutului de cetățean al Uniunii, trebuie, cu ocazia examinării unei decizii de retragere a naturalizării, să se țină seama de eventualele consecințe pe care această decizie le are pentru persoana interesată și, dacă este cazul, pentru membrii familiei sale în ceea ce privește pierderea drepturilor de care beneficiază orice cetățean al Uniunii” [131].

134. Vom aborda acum problema referitoare la consecințele antecedentelor penale asupra recunoașterii unui drept de ședere derivat domnului Rendón Marín și lui CS, în cadrul căreia vom analiza excepția de ordine publică sau de siguranță publică invocată de Regatul Unit, după ce vom fi făcut referire la întinderea acestei noțiuni.

126 — În ceea ce privește terminologia utilizată de Curte în Hotărârea Ruiz Zambrano și de legiuitorul Uniunii în cartă, a se vedea, cu titlu de exemplu, versiunile spaniolă [la esencia de los derechos (vinculados al estatuto de ciudadano de la Unión)/el contenido esencial de esos derechos (y libertades)], germană [der Kernbestand der Rechte, (die der Unionsbürgerstatus verleiht)/der Wesensgehalt dieser Rechte und Freiheiten], engleză [the substance of the rights (attaching to the status of European Union citizen)/the essence of those rights(and freedoms)], italiană [dei diritti connessi (allo status di cittadino dell’Unione)/il contenuto essenziale di detti diritti (e libertà)] și, respectiv, polonă [istota praw (związanych ze statusem obywatela Unii)/istota praw i wolności (uznanych w Karcie)].

127 — Reținem totuși că Curtea, în cadrul examinării proporționalității limitărilor dreptului de proprietate, a utilizat și expresia „chiar substanț[a] dreptului”. A se vedea, cu privire la restricțiile privind uzul dreptului de proprietate, Hotărârile Hauer (44/79, EU:C:1979:290, punctele 23 și 30), Schräder HS Kraftfutter (265/87, EU:C:1989:303, punctul 15), Standley și alții (C-293/97, EU:C:1999:215, punctul 54), precum și Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia (C-402/05 P et C-415/05 P, EU:C:2008:461, punctul 355).

128 — A se vedea în această privință Hotărârea Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434, punctul 44).

129 — A se vedea în acest sens Lenaerts, K., „«Civis Europaeus Sum»: from the Cross-border Link to the Status of Citizen of the Union”, în *Constitutionalising the EU Judicial System: Essays in Honour of Pernilla Lindh*, Cardonnel, P., Rosas, A., și Wahl, N. (editori.), Hart, Oxford, 2012, p. 213-232.

130 — A se vedea în acest sens Hotărârea Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punctele 54 și 55).

131 — *Ibidem* (punctul 56).

5. Cu privire la posibilitatea introducerii de limitări în privința unui drept de ședere derivat care decurge direct din articolul 20 TFUE

135. Guvernul Regatului Unit consideră că săvârșirea unei infracțiuni poate să scoată o cauză de sub incidența domeniului de aplicare al principiului desprins în Hotărârea Ruiz Zambrano [132].

136. Astfel, întrebarea care se impune este următoarea: trebuie să se considere că existența unor antecedente penale ale părților din litigiile principale este de natură să repună în discuție, ca principiu, recunoașterea dreptului de ședere derivat pe care acestea îl întemeiază pe criteriul efectului „privării de beneficiul efectiv al esenței drepturilor care decurg din statutul de cetățean” al copiilor lor?

137. Credem că nu.

138. În opinia noastră, simpla existență a unor antecedente penale nu poate, în sine, să justifice deciziile naționale în cauzele principale și nici să repună în discuție criteriul „privării de beneficiul efectiv al esenței drepturilor care decurg din statutul de cetățean” fără ca instanța de trimitere să verifice dacă aceste decizii respectă principiul proporționalității, în special în ceea ce privește consecințele lor asupra situației domnului Rendón Marín și a lui CS și a copiilor lor respectivi, cetățeni ai Uniunii în considerarea dreptului Uniunii [133].

139. În această privință, vom examina în continuare, în primul rând, întinderea noțiunilor de ordine publică sau de siguranță publică în raport cu deciziile naționale în discuție, care determină „privarea de beneficiul efectiv al esenței drepturilor care decurg din statutul de cetățean al Uniunii”. Pe baza acestei examinări, vom studia, în al doilea rând, justificările invocate de Regatul Unit pentru a invoca o excepție întemeiată pe aceste noțiuni.

a) Întinderea noțiunii de ordine publică și a noțiunii de siguranță publică în ceea ce privește un drept de ședere care decurge din articolul 20 TFUE

140. *Primo*, trebuie să se rețină că, în Hotărârea Ruiz Zambrano [134], precum și în jurisprudența ulterioară care confirmă această hotărâre, Curtea a dat o interpretare largă articolului 20 TFUE, care este coerentă cu caracterul fundamental al statutului de cetățean al Uniunii. Prin urmare, este relevant, în situații excepționale legate de menținerea ordinii publice sau a siguranței publice, să se introducă în aceasta, tot în mod excepțional, anumite limitări.

141. *Secundo*, trebuie să se rețină că competența Uniunii în materie de liberă circulație a persoanelor nu afectează posibilitatea statelor membre de a invoca o excepție legată în special de menținerea ordinii publice și de protejarea siguranței interne. În această privință, în Hotărârea Van Duyn [135], Curtea a declarat că „circumstanțele specifice care ar putea justifica recurgerea la noțiunea de ordine publică ar putea varia de la o țară la alta și de la o perioadă la alta și că, în această privință, trebuie astfel să se recunoască autorităților naționale o marjă de apreciere în limitele impuse de tratat” [136]. În consecință, statele membre rămân cel mai bine plasate pentru a evalua riscurile de afectare a ordinii publice sau a siguranței publice pe propriul teritoriu.

132 — C-34/09, EU:C:2011:124.

133 — A se vedea punctul 130 din prezentele concluzii.

134 — C-34/09, EU:C:2011:124.

135 — 41/74, EU:C:1974:133.

136 — Cu privire la principiul interpretării stricte a clauzelor de salvgardare prevăzute în dreptul Uniunii, a se vedea Hotărârea van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, punctul 18).

142. Acestea fiind spuse, ni se pare oportun să amintim faptul că, în calitate de justificare a unei derogări de la principiul fundamental al liberei circulații a persoanelor, noțiunile de ordine publică și de siguranță publică trebuie interpretate strict, astfel încât întinderea lor nu poate fi determinată în mod unilateral de statele membre, fără controlul instituțiilor Uniunii [137]. Cu alte cuvine, marja de apreciere a statelor membre nu implică excluderea oricărui control al Curții, care este competentă să vegheze ca un drept fundamental precum cel de ședere pe teritoriul unui stat membru să fie respectat. Curtea a declarat în special că o interpretare „deosebit de restrictivă" a derogărilor era „impusă de statutul de cetățean al Uniunii" [138].

143. În acest context, statele membre au obligația, în temeiul principiului cooperării loiale [139], să își exercite competența în materie de menținere a ordinii publice și a siguranței publice așa încât să nu aducă atingere efectului deplin al dispozițiilor tratatelor. Curtea a declarat astfel că „justificarea unor măsuri destinate să salvgardeze ordinea publică trebuie apreciată având în vedere toate normele de drept [al Uniunii] având ca obiect, pe de o parte, limitarea aprecierii discreționare a statelor membre în materie și, pe de altă parte, garantarea apărării drepturilor persoanelor supuse, din această cauză, unor măsuri restrictive" [140]. În acest sens, o utilizare excesivă sau arbitrară a excepției de ordine publică sau de siguranță publică împotriva cetățenilor Uniunii ar prezenta riscul de a goli de orice efect util drepturile acestora, în special drepturile lor de liberă circulație și de ședere [141].

144. *Tertio*, în cadrul jurisprudenței privind situația cetățenilor Uniunii care au făcut obiectul unor condamnări penale [142], Curtea a precizat elementele constitutive ale excepției de ordine publică sau de siguranță publică. Aceste precizări au alimentat criteriile constitutive ale motivelor de ordine publică sau de siguranță publică prevăzute de Directiva 2004/38. Prin urmare, această directivă delimitează restricțiile aduse în special libertății de circulație și de ședere, consacrând jurisprudența Curții.

145. Totuși, din moment ce Directiva 2004/38 nu se aplică la situațiile în discuție în litigiile principale [143], în special la situația lui CS, întrebarea care se pune este următoarea:

146. În ce măsură jurisprudența privind măsurile de îndepărtare împotriva unor resortisanți ai unui stat membru care au făcut obiectul unor condamnări penale este pertinentă atunci când persoana care are antecedente penale nu este cetățeanul Uniunii însuși, ci un membru al familiei sale resortisant al unui stat terț?

147. Considerăm că această jurisprudență este pertinentă în împrejurările din prezentele cauze, iar aceasta pentru motivele prezentate în continuare.

137 — A se vedea în special Hotărârile van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, punctul 18), Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, punctul 6), Rutili (36/75, EU:C:1975:137, punctul 27), Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punctul 33), Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, punctul 23), Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctele 64 și 65), Comisia/Spania (C-503/03, EU:C:2006:74, punctul 45), Comisia/Germania (C-441/02, EU:C:2006:253, punctul 34) și Comisia/Țările de Jos (C-50/06, EU:C:2007:325, punctul 42).

138 — Hotărârea Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctul 65). Această abordare jurisprudențială se înscria în cadrul Directivei 2004/38, al cărei considerent (1) menționează în special că dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre este „un drept fundamental și individual" al fiecărui cetățean al Uniunii, conferit de cetățenia Uniunii.

139 — A se vedea articolul 4 alineatul (3) TUE.

140 — Hotărârile Rutili (36/75, EU:C:1975:137, punctul 51) și Oteiza Olazabal (C-100/01, EU:C:2002:712, punctul 30).

141 — A se vedea în acest sens Néraudau-d'Unienville, E., *Ordre public et droit des étrangers en Europe. La notion d'ordre public en droit des étrangers à l'aune de la construction européenne*, Bruylant, 2006, p. 424.

142 — A se vedea în special Hotărârile van Duyn (41/74, EU:C:1974:133), Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34), Rutili (36/75, EU:C:1975:137), Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172), Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6), Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262), Comisia/Spania (C-503/03, EU:C:2006:74), Comisia/Germania (C-441/02, EU:C:2006:253) și Comisia/Țările de Jos (C-50/06, EU:C:2007:325).

143 — În ceea ce îl privește pe domnul Rendón Marín, facem referire, evident, la situația sa în raport cu fiul său cu cetățenie spaniolă. Amintim că, în ceea ce o privește pe fiica sa cu cetățenie poloneză, am concluzionat că situația lor intră în domeniul de aplicare al Directivei 2004/38. În orice caz, dacă instanța de trimitere ar considera că domnul Rendón Marín și fiica sa nu îndeplinesc condițiile stabilite de această directivă (a se vedea punctul 106 din prezentele concluzii), analiza dezvoltată la punctul 146 și următoarele din prezentele concluzii va fi de asemenea aplicabilă în privința situației domnului Rendón Marín și a celor doi copii ai săi.

148. În primul rând, astfel cum tocmai am semnalat, Directiva 2004/38 conține criteriile dezvoltate de jurisprudență în ceea ce privește în special limitările dreptului de ședere pentru motive de ordine publică sau de siguranță publică.

149. În al doilea rând, aceste criterii sunt, în temeiul articolului 27 alineatul (1) din Directiva 2004/38, aplicabile nu numai cetățeanului Uniunii care locuiește într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, ci și membrilor familiei sale, indiferent care este cetățenia acestora.

150. În mod cert, domnul Rendón Marín [144] și CS nu își întemeiază pe Directiva 2004/38 [145] dreptul lor de ședere derivat. În schimb, aceste drepturi rezultă din faptul că ei sunt, fiecare, părintele unui copil cetățean al Uniunii față de care exercită autoritatea părintească în mod efectiv și exclusiv, în măsura în care expulzarea lor i-ar priva pe copiii lor respectivi de „beneficiul efectiv al esenței drepturilor lor” în calitate de cetățeni ai Uniunii în sensul Hotărârii Ruiz Zambrano [146].

151. În consecință, nu vedem motivul pentru care jurisprudența privind măsurile de îndepărtare adoptate împotriva resortisanților unui stat membru care au făcut obiectul unor condamnări penale nu le-ar fi deopotrivă aplicabilă, prin analogie, din moment ce situația lor intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii.

152. Dimpotrivă, a considera că această jurisprudență nu este aplicabilă în cazul domnului Rendón Marín și al lui CS ar avea drept consecință, în opinia noastră, o incoerență în tratamentul dreptului de ședere derivat, după cum acesta este întemeiat pe Directiva 2004/38 sau pe articolul 20 TFUE astfel cum este interpretat de Hotărârea Ruiz Zambrano [147]. Ar fi acceptabil în acest caz ca limitările unui asemenea drept de ședere derivat pentru motive de ordine publică sau de siguranță publică să fie diferite după cum acest drept decurge din dreptul primar sau din dreptul secundar?

153. Credem că situația domnului Rendón Marín ilustrează perfect o asemenea incoerență. Astfel, așa cum Comisia a arătat în mod întemeiat, nevoia de coerență se manifestă în special în această situație, în măsura în care cei doi copii au cetățenii diferite și în care Directiva 2004/38 se aplică numai situației unuia dintre ei și, prin urmare, dreptului de ședere derivat al tatălui lor.

154. Putem să admitem o asemenea incoerență?

155. În plus, putem să autorizăm o interpretare a excepției de ordine publică sau de siguranță publică ce ar permite un tratament diferit, în raport cu gradul de protecție oferit împotriva măsurilor de îndepărtare, al cetățenilor Uniunii minori și al părinților acestora resortisanți ai unor state terțe în funcție de statul membru al căror resortisanți sunt?

156. Având în vedere considerațiile care precedă, suntem convinși că este pertinentă aplicarea prin analogie a jurisprudenței privind măsurile de îndepărtare adoptate împotriva resortisanților unui stat membru care au făcut obiectul unor condamnări penale și măsurilor de îndepărtare adoptate împotriva părinților unor cetățeni ai Uniunii resortisanți ai unui stat terț care au făcut de asemenea obiectul unor condamnări penale, în cadrul dreptului de ședere derivat pe care acești părinți îl întemeiază pe jurisprudența care decurge din Hotărârea Ruiz Zambrano [148].

144 — În cazul în care Directiva 2004/38 nu ar fi aplicabilă. A se vedea punctul 106 din prezentele concluzii.

145 — A se vedea articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38.

146 — C-34/09, EU:C:2011:124.

147 — C-34/09, EU:C:2011:124.

148 — C-34/09, EU:C:2011:124.

157. În această privință, Comisia observă, în mod întemeiat, că garanțiile conținute în Directiva 2004/38 ar trebui cel puțin să constituie o normă minimală care trebuie respectată atunci când, precum în speță, resortisantul unui stat terț este părintele unui cetățean al Uniunii care se bucură de un drept de ședere în Uniune în conformitate cu Hotărârea Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124). Ea arată de asemenea că garanțiile și principiile care sunt consacrate la articolele 27 și 28 din Directiva 2004/38 nu fac decât să exprime în mod detaliat ceea ce include principiul proporționalității care le susține. Aceste garanții ar fi în egală măsură avute în vedere în mod explicit la articolul 21 alineatul (1) TFUE, potrivit căruia orice cetățean al Uniunii are dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratate și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării acestora.

158. Mai precis, ni se pare logic ca analiza efectuată la punctele 93 și 104 din prezentele concluzii, referitoare la situația domnului Rendón Marín și a fiicei sale cu cetățenie poloneză, să fie transpusă la examinarea situației sale în raport cu fiul său cu cetățenie spaniolă sau, eventual, a celor doi copii ai săi, în cazul în care, după verificare, instanța de trimitere ar considera că fiica sa cu cetățenie poloneză nu îndeplinește condițiile instituite prin Directiva 2004/38.

159. Rămâne totuși să se analizeze justificările din decizia de expulzare invocate de Regatul Unit.

b) Analiza excepției de ordine publică sau de siguranță publică invocată de guvernul Regatului Unit

160. Trebuie amintit că, spre deosebire de situația din cauza Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), în care excepția de ordine publică sau de siguranță publică nu a fost invocată de guvernul belgian, în prezenta cauză, guvernul Regatului Unit invocă o astfel de excepție. Prin urmare, este necesar ca Curtea să o examineze.

161. În observațiile sale, guvernul Regatului Unit a arătat că decizia de expulzare a lui CS din cauza comportamentului său ilicit grav corespunde unui motiv de ordine publică, în măsura în care acest comportament reprezintă o amenințare clară pentru un interes legitim al acestui stat membru, și anume respectarea coeziunii sociale și a valorilor societății sale. Guvernul Regatului Unit a arătat astfel că, în speță, Court of Appeal (Curtea de Apel) a recunoscut gravitatea infracțiunii săvârșite de CS [149].

162. În ceea ce privește, în primul rând, reglementarea în discuție, instanța de trimitere menționează că, potrivit acestei reglementări, adoptarea de către ministrul de interne a unei decizii de expulzare împotriva unui cetățean nebritanic recunoscut ca fiind vinovat de săvârșirea unei infracțiuni și condamnat la pedeapsa închisorii de cel puțin 12 luni este obligatorie [150], cu excepția cazului în care această expulzare „ar încălca drepturile condamnatului, astfel cum sunt recunoscute de tratatele Uniunii”.

163. În consecință, această reglementare pare să stabilească o legătură sistematică și automată între condamnarea penală a persoanei interesate și măsura de îndepărtare care îi este aplicabilă sau, în orice caz, ar exista o prezumție potrivit căreia resortisantul interesat trebuie expulzat din Regatul Unit, ceea ce ar exclude evaluarea comparativă a intereselor legitime în cauză și luarea în considerare a împrejurărilor speței.

164. În ceea ce privește, în al doilea rând, comportamentul lui CS, aceasta a fost recunoscută ca fiind vinovată, astfel cum reiese din decizia de trimitere, de săvârșirea unei infracțiuni grave, pentru care a fost condamnată la o pedeapsă de 12 luni închisoare.

149 — Potrivit acestei instanțe, astfel cum reiese din dosarul aflat la dispoziția Curții, situația lui CS, de mamă care asigură autoritatea părintească în privința unui copil minor, a fost luată în considerare ca circumstanță atenuantă fără de care „condamnarea ar fi fost, fără nicio îndoială, de o durată mai mare”.

150 — A se vedea de asemenea punctul 13 din prezentele concluzii.

165. În această privință, în măsura în care decizia de expulzare în discuție privește un resortisant al unui stat terț părinte al unui cetățean al Uniunii minor și determină privarea de beneficiul esenței drepturilor pe care acesta din urmă le întemeiază pe statutul său de cetățean al Uniunii, o condamnare la o pedeapsă de un an nu poate genera o decizie de îndepărtare, în aplicarea reglementării în discuție, „fără a aprecia justul echilibru între interesele legitime în prezență” [151].

166. Elementele descrise la punctele următoare trebuie luate în considerare de autoritatea națională competentă în cadrul acestei aprecieri, aspect a cărui verificare este de competența instanței naționale.

167. *Primo*, reiese din jurisprudență [152] că, în principiu, nu este posibilă expulzarea unui resortisant al unui stat membru sau al unui membru al familiei sale pentru simplul motiv al existenței unei condamnări penale [153]. Astfel, o măsură de îndepărtare trebuie să fie fondată pe o examinare individuală a cazului în speță. În consecință, conduita persoanei vizate trebuie să reprezinte o amenințare reală, prezentă și suficient de gravă la adresa unui interes fundamental al societății [154]. Prin urmare, conduita persoanei vizate este cea care ar permite eventual statului membru să își fondeze decizia sa de expulzare. În consecință, în opinia noastră, trebuie să se verifice elementul care, în comportamentul lui CS sau în infracțiunea pe care aceasta a săvârșit-o, poate constitui fie un motiv grav de ordine publică sau de siguranță publică [155], fie un motiv imperativ de siguranță publică ce poate justifica o decizie de expulzare din Regatul Unit [156]. Astfel, în măsura în care, așa cum reiese din decizia de trimitere, pe de o parte, CS a beneficiat, începând din 2005, de un permis de ședere permanentă în Regatul Unit și, pe de altă parte, copilul său cetățean al Uniunii este minor, unul dintre aceste două criterii ar trebui să ne orienteze raționamentul.

168. În speță, din moment ce cetățeanul Uniunii minor trebuie eventual, ca o consecință a îndepărtării mamei sale, să părăsească provizoriu întregul teritoriu al Uniunii, în opinia noastră, trebuie să i se acorde protecția sporită pe care o implică noțiunea „motiv imperativ de siguranță publică”. Astfel, numai aceste motive imperative de siguranță publică ar putea să justifice o decizie de îndepărtare adoptată împotriva lui CS și, în consecință, copilul ei ar trebui să o urmeze.

169. Ținând seama de caracterul succint al cadrului factual cuprins în decizia de trimitere, este dificil să se evalueze cu exactitate, pe de o parte, gradul de pericol pentru societate al unei infracțiuni precum cea săvârșită de CS și, pe de altă parte, eventualele consecințe pe care o astfel de infracțiune ar putea să le aibă asupra ordinii publice sau asupra siguranței publice a statului membru interesat.

170. Amintim că Curtea a declarat că *siguranța publică* acoperă atât securitatea internă a unui stat membru, cât și securitatea sa externă [157]. În special, Curtea a statuat că „atingerea adusă funcționării instituțiilor și a serviciilor publice esențiale, precum și supraviețuirea populației, ca și riscul unei perturbări grave a relațiilor externe sau a conviețuirii în pace a popoarelor ori atingerea adusă

151 — Curtea a arătat că „autoritatea națională competentă trebuie să țină seama, atunci când apreciază unde se află justul echilibru dintre interesele legitime în cauză, de statutul juridic special al persoanelor care sunt subiecte ale dreptului [Uniunii] și de caracterul fundamental al principiului liberei circulații a persoanelor”; a se vedea Hotărârea Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctul 96).

152 — Hotărârile Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262), Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708), precum și I. (C-348/09, EU:C:2012:300).

153 — A se vedea de asemenea articolele 27 și 28 din Directiva 2004/38.

154 — Hotărârile Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, EU:C:2004:262, punctul 95), Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708, punctul 48), precum și I. (C-348/09, EU:C:2012:300, punctul 30).

155 — Noțiunea „motiv grav de ordine publică sau de siguranță publică” de la articolul 28 alineatul (2) din Directiva 2004/38 se aplică „*unui cetățean al Uniunii sau […] membrilor familiei sale*, indiferent de cetățenie, care au dobândit dreptul de *ședere permanentă*”. Sublinierea noastră.

156 — Articolul 28 alineatul (3) din Directiva 2004/38 aplică această noțiune în cazurile unor decizii de îndepărtare adoptate împotriva cetățenilor Uniunii minori, cu excepția cazului în care îndepărtarea este necesară în interesul superior al copilului.

157 — Hotărârea Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708, punctul 43 și jurisprudența citată).

intereselor militare pot afecta siguranța publică”[158]. Curtea a declarat de asemenea că lupta împotriva criminalității legate de traficul de stupefiante în grup organizat[159], împotriva terorismului[160] și împotriva exploatării sexuale a copiilor[161] sunt incluse în noțiunea de siguranță publică.

171. În acest context, orice amenințare la adresa ordinii publice sau a siguranței publice a unui stat membru trebuie să fie reală și actuală. Prin urmare, riscul de recidivă trebuie examinat în evaluarea comportamentului persoanei vizate[162].

172. În cadrul acestei ponderări, trebuie să se țină seama de drepturile fundamentale a căror respectare este asigurată de Curte, în special dreptul la respectarea vieții private și de familie astfel cum este enunțat la articolul 7 din Cartă și la articolul 8 din CEDO[163], precum și dreptul la respectarea principiului proporționalității.

173. Astfel, pentru a aprecia dacă o măsură de îndepărtare este proporțională cu scopul legitim urmărit, în speță protejarea ordinii publice sau a siguranței publice, trebuie să se ia în considerare natura și gravitatea infracțiunii, durata ședерii persoanei în cauză pe teritoriul statului respectiv[164], starea sa de sănătate, situația sa familială și economică, integrarea sa socială și culturală în statul membru de reședință și intensitatea legăturilor sale cu țara sa de origine.

174. În această privință, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, trebuie să se stabilească dacă există împrejurări excepționale care justifică să se concluzioneze că autoritățile naționale nu au stabilit un echilibru just între interesele concurente, în special interesul copiilor de a-și urma viața familială în statul interesat, și că, prin urmare, acestea nu au protejat dreptul fundamental la respectarea vieții de familie garantat de articolul 8 din CEDO[165], în special în cazul unei decizii de expulzare precum în speță. Astfel, consecințele pe care le poate avea o asemenea decizie pentru copii trebuie să fie luate în considerare. În evaluarea comparativă a intereselor în joc, este necesar să se țină seama de interesul superior al copiilor[166]. O atenție specială trebuie acordată vârstei acestora, situației lor în statul sau în statele membre și în țările interesate și gradului de dependență față de părinții lor[167].

158 — *Ibidem* (punctul 44 și jurisprudența citată).

159 — În acest sens, *ibidem* (punctele 45 și 46).

160 — A se vedea Hotărârea Oteiza Olazabal (C-100/01, EU:C:2002:712).

161 — A se vedea Hotărârea I. (C-348/09, EU:C:2012:300).

162 — Curtea a statuat în această privință că, deși constatarea unei amenințări de această natură „implică, în ce o privește pe persoana vizată, existența unei tendințe de a menține acest comportament în viitor, se poate întâmpla de asemenea ca simplul fapt al comportamentului trecut să întrunească condițiile unei astfel de amenințări pentru ordinea publică”. A se vedea în acest sens Hotărârea Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, punctul 29).

163 — A se vedea în acest sens Hotărârea Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708, punctul 50). A se vedea de asemenea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Jeunesse împotriva Țărilor de Jos [GC], nr. 12738/10, § 114-122, 3 octombrie 2014.

164 — Fiind vorba despre un cetățean al Uniunii care a petrecut în mod legal cea mai mare parte, dacă nu întreaga sa copilărie și tinerețe, în statul membru gazdă, ar trebui prezentate motive foarte solide pentru a justifica măsura de expulzare. A se vedea Hotărârea Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708, punctul 53) și, în acest sens, în special Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Maslov împotriva Austriei [GC], nr. 1638/03, § 61 și următoarele, CEDO 2008.

165 — A se vedea de asemenea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Jeunesse împotriva Țărilor de Jos [GC], nr. 12738/10, § 118, 3 octombrie 2014.

166 — *Ibidem*, § 118. A se vedea de asemenea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Neulinger și Shuruk împotriva Elveției [GC], nr. 41615/07, § 135, CEDO 2010, și Hotărârea X. împotriva Letoniei [GC], nr. 27853/09, § 96, CEDO 2013.

167 — *Ibidem*, § 118. A se vedea de asemenea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Tuquabo-Tekle și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 60665/00, § 44, 1 decembrie 2005.

175. În orice caz, întrucât Curtea a statuat că un stat membru poate, pentru a menține ordinea publică sau siguranța publică, să considere că infracțiunile enumerate la punctul 170 din prezentele concluzii constituie un pericol pentru societate de natură să justifice măsuri speciale împotriva străinilor care încalcă legislațiile vizate [168], trebuie să se concluzioneze că infracțiunea în cauză intră în sfera noțiunii de siguranță publică, cu condiția ca aceasta să aibă consecințe care afectează siguranța publică, aspect a cărui apreciere este de competența instanței de trimitere.

c) Concluzie intermediară privind cauza C-165/14

176. Articolul 20 TFUE, astfel cum este interpretat în lumina Hotărârilor Zhu și Chen [169] și Ruiz Zambrano [170], se opune unei reglementări naționale care impune refuzul automat al acordării unui permis de ședere resortisantului unui stat terț, părinte al unor copii minori cetățeni ai Uniunii cu privire la care exercită în exclusivitate autoritatea părintească, pentru motivul că acesta are antecedente penale, atunci când refuzul menționat are drept consecință faptul că acești copii trebuie să părăsească teritoriul Uniunii.

d) Concluzie intermediară privind cauza C-304/14

177. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă că articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune, în principiu, ca un stat membru să expulzeze de pe teritoriul său către o țară nemembră a Uniunii un resortisant al unui stat terț, părinte al unui copil cetățean al acestui stat membru și cu privire la care exercită în exclusivitate autoritatea părintească, dacă în acest mod copilul, cetățean al Uniunii, ar fi privat de folosința efectivă a esenței drepturilor sale în calitate de cetățean al Uniunii. Cu toate acestea, în împrejurări excepționale, un stat membru poate să adopte o astfel de măsură cu condiția ca aceasta:

— să respecte principiul proporționalității și să fie întemeiată pe comportamentul personal al resortisantului respectiv, care trebuie să constituie o amenințare reală, actuală și suficient de gravă care să afecteze un interes fundamental al societății, și

— să fie întemeiată pe motive imperative de siguranță publică.

178. Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă această situație se regăsește în cauza cu care este sesizată.

VI – **Concluzie**

179. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă după cum urmează la întrebările preliminare adresate de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) și de Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Tribunalul Superior (Divizia imigrare și azil) din Londra].

În cauza C-165/14:

„Articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE,

168 — A se vedea în acest sens Hotărârea Tsakouridis (C-145/09, EU:C:2010:708, punctul 54).

169 — C-200/02, EU:C:2004:639.

170 — C-34/09, EU:C:2011:124.

90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care impune refuzul automat al acordării unui permis de ședere unui resortisant al unui stat terț, părinte al unui copil minor cetățean al Uniunii care se află în întreținerea sa și locuiește împreună cu el în statul membru gazdă, atunci când părintele are antecedente penale.

Articolul 20 TFUE, astfel cum este interpretat în lumina Hotărârilor Zhu și Chen [C-200/02, EU:C:2004:639] și Ruiz Zambrano [C-34/09, EU:C:2011:124], se opune aceleiași reglementări naționale care impune refuzul automat al acordării unui permis de ședere resortisantului unui stat terț, părinte al unor copii minori cetățeni ai Uniunii cu privire la care exercită în exclusivitate autoritatea părintească, pentru motivul că acesta are antecedente penale, atunci când refuzul menționat are drept consecință faptul că acești copii trebuie să părăsească teritoriul Uniunii Europene.”

În cauza C-304/2014:

„Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune, în principiu, ca un stat membru să expulzeze de pe teritoriul său către o țară nemembră a Uniunii Europene un resortisant al unui stat terț, părinte al unui copil cetățean al acestui stat membru și cu privire la care exercită în exclusivitate autoritatea părintească, dacă în acest mod copilul, cetățean al Uniunii, ar fi privat de folosința efectivă a esenței drepturilor sale în calitate de cetățean al Uniunii. Cu toate acestea, în împrejurări excepționale, un stat membru poate să adopte o astfel de măsură cu condiția ca aceasta:

— să respecte principiul proporționalității și să fie întemeiată pe comportamentul personal al resortisantului respectiv, care trebuie să constituie o amenințare reală, actuală și suficient de gravă care să afecteze un interes fundamental al societății și

— să fie întemeiată pe motive imperative de siguranță publică.

Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă această situație se regăsește în cauza cu care este sesizată.”